

Torsdagen den 5 december

Kl. 12.00

*Val av valprövningsnämnd***1 § Val av valprövningsnämnd**

Företogs val av ordförande, ersättare för ordföranden, sex ledamöter och sex suppleanter i valprövningsnämnden.

Anf. 1 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Valberedningen har berett de på föredragningslistan upptagna valen. Den har därvid enhälligt beslutat om gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden. Även i övrigt föreligger enhälliga förslag. Förslagen framgår av en i kammaren utdelad promemoria.

Igenskap av ordförande i valberedningen ber jag att till herr talmannen få överlämna de gemensamma listorna och protokollsutdrag beträffande ordförande och ersättare för ordföranden.

Kammaren utsåg – för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum – till

ordförande

f. justitierådet Bengt Hult

ersättare för ordföranden

regeringsrådet Stig Nordlund

De avlämnade gemensamma listorna för val av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden upplästes av talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. lista, utsetts för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum till

ledamöter i valprövningsnämnden

Wivi-Anne Cederqvist (s)

Kurt Ove Johansson (s)

hovrättspresident Håkan Winberg

organisationssekreterare Ove Holmberg

Börje Stensson (fp)

Bertil Fiskesjö (c)

suppleanter i valprövningsnämnden

Yngve Nyquist (s)

Mona Sahlin (s)

Birger Hagård (m)

organisationssekreterare Lars Pettersson

organisationschef Gunnar Bäckström

Bengt Kindbom (c)

2 § Justerades protokollen för den 27 november.

3 § Arbets tid och ledighet

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1985/86:5 om arbets tid och ledighet.

Anf. 2 SONJA REMBO (m):

Herr talman! "Arbets tidpolitiken är central för det utvecklingsalternativ ett samhälle går in i." Så säger Rita Liljeström i den senaste rapporten från DELFA. Det är möjligt att hon har rätt.

Vi har åtskilliga gånger här i kammaren debatterat den förändring av arbetslivet som sker i spåren på ny teknik, nya organisationsformer, nya arbetsformer. Vad som framför allt har fått debatten att ta fart är självfallet den ökande arbetslösheten såväl här i Sverige som i industrivärlden i övrigt. Arbets tidsförkortningar ses som ett sätt att dela på de befintliga arbetsuppgifterna och därmed skapa sysselsättning för fler människor. Tanken är bestickande, men saknar förankring i verkligheten. Vi skall vara tacksamma för att den svenska debatten har varit mer sansad på den här punkten. De rapporter som nu allteftersom kommer fram från olika forskningsprojekt visar också att en generell arbets tidsförkortning inte är något sätt att lösa problemen på arbetsmarknaden. Däremot finns en tämligen bred uppfattning att vi skall ha en generell arbets tidsförkortning till sex timmar per dag.

Det är en uppfattning som bygger på de principer som hittills varit vägledande för arbets tidslagstiftningen. Det är principer som har sin grund i industrisamhällets uppbyggnad och arbetsformer. Fabriksvisslan styrde samhällets rytm och människornas tid. Vi lever i dag i ett helt annat samhälle.

Kvinnornas intåg på arbetsmarknaden utanför hemmet har betytt mycket mer för samhällets struktur och vårt sätt att leva än vad vi vanligtvis tänker på. En förutsättning för att kvinnorna skall kunna arbeta utanför hemmet är att vård och service kan erbjudas på marknaden. Det innebär också att det är just inom dessa områden som de flesta kvinnor fått förvärsarbete, samtidigt som de måste kunna kombinera detta förvärsarbete med den vård och den service som familjen och dess medlemmar fortfarande kräver. Lösningen har blivit deltidarbete. Eftersom vård och service krävs 24 timmar om dygnet, 365 dagar om året innebär det att kvinnornas deltidarbete förläggs till alla tider på dygnet. Vi har fått en speciell kvinnoarbetsmarknad, som präglas av en rik variation av deltider.

Männens arbetsmarknad däremot präglas fortfarande av den rytm som råder i industrin. Åtta timmars heltidsarbete är det normala. Denna rytm har nu sakta börjat påverkas av den nya tekniken. Med ny teknik menar jag nu inte bara datorer och robotar utan i minst lika stor utsträckning nya organisationsformer och nya arbetsformer. På många håll inom industrin har man börjat att experimentera med nya arbetstidsformer.

Jag tror att vi sakta men säkert är på väg att tillägna oss en helt ny syn på arbetstiden.

När jag åkte taxi för en tid sedan berättade chauffören, som var en ung man, att han egentligen var högstadielärare. Hans fru arbetade deltid på ett sjukhus. Anledningen till att han hade gått över till att köra taxi var helt enkelt att han i det yrket kunde disponera sin tid. Han och hans fru kunde förlägga sina arbetstider så att någon av dem alltid kunde vara hemma hos de två barnen. Om de någon gång behövde vara borta samtidigt kunde de få hjälp av en grannfamilj som hade inrättat sin tillvaro på ett liknande sätt. När barnen blev större räknade min chaufför med att kunna gå tillbaka till sitt arbete som lärare.

Då jag frågade honom om det inte skulle bli svårt att få ett nytt lärarjobb, nu när antalet lärartjänster dras ned, svarade han: Om fler gör som min fru och jag skulle vi ju få en naturligare cirkulation på tjänsterna. Då skulle det bli lättare både att lämna en tjänst och att få en ny.

Detta exempel visar att det finns en önskan hos många människor att på ett annat sätt än vad som nu oftast är möjligt kombinera arbete och familjeliv och att det finns en beredskap att anpassa arbetstiden efter de olika krav familjen ställer. Jag tror att detta är en sund utveckling.

Debatten om arbetstidsförkortning har kommit att kretsa kring barnfamiljernas behov. Det är naturligtvis riktigt, eftersom det är för dem som problemen i dag är störst. Vad man gärna glömmet är att småbarnstiden trots allt är en ganska kort tid av livscykel. Såväl före som efter småbarnstiden har vi andra behov och andra önskemål vad gäller arbetstiden.

I Sverige är vi så vana vid att förändringar måste vila på centrala beslut, helst lagstiftning. Och vi politiker fortsätter att tänka i dessa banor. Men här är det inte centrala beslut som omfattar alla och envar som är nödvändiga. Här fordras det tvärtom beslut som ligger de enskilda människorna och de enskilda arbetsplatserna mycket nära. Det är de enskilda arbetstagarna som bäst vet hur de vill ha det, och det är också de enskilda arbetstagarna och deras arbetsgivare och omgivning som har möjligheter att finna arbetstidslösningar som bäst passar vid olika tillfällen och i olika sammanhang.

Rita Liljeström säger så här: "Möjligheten att välja arbetstid under större delen av dygnet öppnar dörren för nya levnadssätt. Men för den som från barndomen är skolad till tidsscheman och yttre kontroll är det svårt att lösgöra sig från vanan att tänka i termer av arbete och fritid."

Det är så det förhåller sig. Skall vi kunna ta vara på de möjligheter och den dynamik som ligger i utvecklingen, då behöver vi lösgöra oss från gamla invanda tankesätt och låsta beteenden. Det är mot den bakgrunden som vi från moderat håll hävdar att arbetstidsfrågorna bäst löses av de individer som i varje enskilt fall berörs. Därför behöver vi inte nya allomfattande arbetstidsförkortningar utan i stället en avreglering som ger människorna på

arbetsplatserna handlingsutrymme.

Att det finns en sådan önskan hos många framgår bl. a. av en SIFO-undersökning som presenterades nyligen. Endast 7 % av de tillfrågade tyckte att arbetstiden skulle bestämmas av politiker. 46 % tyckte att fack- och arbetsgivarorganisationer var bäst lämpade. Och hela 39 % tyckte att det var bäst att de anställda och deras arbetsgivare själva fick avgöra arbetstiden.

DELFA har under årens lopp utfört ett utomordentligt bra arbete. Vi har fått ett gott underlag för att göra en bedömning av arbetstidsförhållanden i många sammanhang och den utveckling som vi kan se framför oss. Vi har fått ett gott underlag för att nu konkret ta itu med arbetstidsfrågan och avreglera lagstiftningen, så långt det är möjligt med hänsyn till säkerhets- och skyddsaspekter, och ge de enskilda människorna – arbetstagare, arbetsgivare och lokala fackliga representanter – möjligheter att själva söka sig fram till de arbetstidsformer som i varje enskilt fall passar bäst.

En sådan här reform skall självfallet beakta alla frågor som berör arbetstiden, dvs. inkludera semesterlagstiftningen och ledighetslagarna. Det är tydligt att regeringen inte har uppfattat de olika lagarnas inbördes beroende. I stället för att splittra arbetet mellan DELFA, arbetsmarknadsdepartementets arbetsrättsliga beredningsgrupp, departementets arbetsmiljöenhet, rättssekretariatet och den nya semesterutredningen, borde de här frågorna samlas under en hatt. DELFA bör ges direktiv att komma med konkreta förslag enligt de riktlinjer som framgår av reservation 1 i utskotts- betänkandet.

En sådan samordning bör emellertid inte hindra att vi snabbt får den tekniska översyn av semesterlagen som alla tycks vara eniga om behövs. Lagen har från första stund varit extremt svårhanterlig, framför allt i de mindre företagen. Såvitt jag förstår råder det inte några delade uppfattningar på den punkten, och därför är det anmärkningsvärt att regeringen inte har lyckats åstadkomma den tekniska översyn som förutsattes redan 1978, då semesterkommittén tillsattes.

Herr talman! Från moderat håll har vi länge hävdat att ledighetslagarna behöver ses över i syfte att dels begränsa det samlade ledighetsuttaget, dels förbättra samspelet mellan de olika lagarna och därmed arbetsmarknadens funktionssätt. Den borgerliga trepartiregeringen påbörjade också en översyn av lagstiftningen för att få en samlad analys av konsekvenserna av utvecklingen. I en gemensam reservation framhåller nu de tre borgerliga partierna det angelägna i att denna översyn kommer till stånd. Vid en sådan översyn av ledighetslagstiftningens samlade effekter som det är fråga om här, är det ofrånkomligt att vissa inskränkningar aktualiseras. Det leder också till att det kan behöva göras prioriteringar av de olika ledighetsmöjligheterna efter deras angelägenhetsgrad. Vad vi särskilt framhåller i reservationen är de svårigheter som den nuvarande lagstiftningen vållar för de mindre företagen. Vi framhåller också behovet av att prioritera ledighet för vård av barn.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4, 5, 6 och 8.

Anf. 3 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Återigen är det ett knippe motioner från allmänna motionstiden i januari som vi har att behandla. Denna gång gäller det arbetstid och

ledighet, och det rör sig om totalt 16 motioner.

Ingen av motionerna har fått stöd av utskottets majoritet. Detta är inte mycket att förvånas över, och man kan inte heller tro att motionerna skall vinna kammarens stöd. Det är kända ståndpunkter från partier och enskilda ledamöter, oavsett om det rör sig om arbetstid eller om semesterfrågor.

Det är egentligen bara uppfattningarna i reservation 8 som hade varit värda ett bättre öde, dvs. att få utskottets stöd. Reservationen handlar om översynen av ledighetslagarna, en översyn som inleddes för flera år sedan på uppdrag av den dåvarande trepartiregeringen. Översynen hade till uppgift att förbättra samspelet mellan olika lagar och arbetsmarknadens sätt att fungera, utan att man för den skull rubbade lagstiftningens grundläggande inriktning.

Under 1970-talet skedde en mycket snabb utveckling i fråga om möjligheterna till ledighet från arbetet. Det gäller den utvidgade föräldraförsäkringen, rätten till deltidsarbete för småbarnsföräldrar, rätt till ledighet för studier, ledighet vid facklig verksamhet och ledighet då man är engagerad i offentliga uppdrag m. m.

Den probleminventering som skedde och som skulle ligga till grund för fortsatta överväganden kom aldrig till praktisk användning. Den socialdemokratiska regeringen avbröt arbetet, och från folkpartiet, centern och moderaterna är vi av den uppfattningen att det är angeläget att detta översynsarbete återupptas och fullföljs. Varje enskild ledighetslag har oftast goda motiv bakom sig. Problemet är mera de samlade effekterna, som kan vara besvärande. Det gäller t. ex. på den offentliga sektorn, där en stor del av verksamheten utförs av vikarier, vilket innebär en ökad press på den ordinarie personalen, som bl. a. får fullgöra mycket av utbildnings- och introduktionsinsatser. Vidare blir det en växande kader människor med otrygga anställningsförhållanden.

Särskilda problem är det också för de mindre företagen, där ledigheterna relativt sett är större än i de stora företagen. De små företagen har inte samma personalomsättning, och varje anställd blir på det sättet mera strategisk, dvs. en person som inte utan vidare kan ersättas av en vikarie.

Det finns alltså anledning, herr talman, att vi ser över ledighetslagarna, och det översynsarbetet behöver vara både brett och fullständigt. Vi har i reservation 8 slagit fast att avsikten inte får vara att ifrågasätta behovet av lagfäst stöd för ledighet för att de anställda skall kunna fullgöra sina många plikter. Det må sedan vara fackliga, sociala eller allmänt medborgerliga insatser. Som exempel kan nämnas förtroendemän med skiftande uppgifter.

En sådan här översyn och kommande förslag till justeringar innebär med nödvändighet en viss prioritering, där angelägenhetsgraden måste sättas på pränt och ingå i ett system. Vi har i reservationen ändock uttalat att det redan nu skall markeras att vård av barn äger hög prioritet. I övrigt finns det anledning att låta översynen vara nog så förutsättningslös.

Herr talman! Jag ber att med detta korta inlägg få yrka bifall till utskottets hemställan, utom vad avser hemställan i mom. 11, där jag yrkar bifall till reservation 8, som är fogad till betänkandet.

Anf. 4 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! I vårt land har vi under lång tid använt oss av ett system med arbetsmarknadspolitiska åtgärder i syfte att underlätta för människor som av olika anledningar inte fått plats på den ordinarie arbetsmarknaden. På så sätt har vi haft en i jämförelse med andra länder förhållandevis låg öppen arbetslöshet.

Ute i Västeuropa har den höga öppna arbetslösheten lett till krav om kortare arbetstid i hopp om att fler skall få arbete. I en del länder, bl. a. Västtyskland och Frankrike, har arbetstiden förkortats, dock utan några påtagliga bevis för att antalet arbetstillfällen har ökat.

Även här hemma har det förts en debatt om förkortad arbetstid. Ett motiv är att kortare arbetsdag behövs för umgänget med barnen. Detta är ett vällovligt syfte, som centerpartiet helt ställer sig bakom.

Däremot är meningarna delade om huruvida en kortare arbetstid leder till fler arbetstillfällen. Den studie som docent Yngve Åberg utarbetat på uppdrag av DELFA tyder inte på att arbetstidsförkortningarna under perioden 1963–1982 gett fler anställningar i näringslivet. Det är endast på den offentliga sektorn som de har medfört en ökning av antalet sysselsatta.

Förutom att det troligen blir en ökad flexibilitet när det gäller arbetstider, vilket arbetstidslagen faktiskt medger, kommer med all sannolikhet arbetstidsförkortningar att genomföras även i framtiden. Med tanke på reallöneutvecklingen lär det dock ske i en ganska lugn takt.

Precis som utskottet framhåller ligger det närmast till hands att i ett samhällsekonomiskt läge som tillåter endast ett begränsat utrymme för arbetstidsförkortningar avsätta detta utrymme för grupper med särskilda behov.

De vpk-förslag som framförts om sex timmars arbetsdag under 1980-talet är för närvarande helt oralistiska. Det finns över huvud taget inget ekonomiskt utrymme för generella arbetstidsförkortningar nu. Att sänka arbetstiden med en timme nästa år skulle i kostnad motsvara mer än 10-procentiga lönehöjningar. Av senare tids lönediskussioner vet vi hur stort det disponibla utrymmet är – 0 %.

Utan tvivel har ledighetslagarna varit till fördel för arbetstagarna. Det gäller i första hand föräldraledighetslagen, som vi från centern vill bygga ut. Alla ledighetslagar sammantagna upplevs dock på enskilda arbetsplatser som en belastning, och vid mindre företag kan de i vissa fall påverka verksamheten negativt.

Det går inte att, som socialdemokraterna gör, dra stora och små företag över en kam. Det understryks i reservation 8 att man i de stora företagen tenderar att uppfatta frånvaron på grund av ledighetslagarna som ett led i den personalomsättning företagen under alla förhållanden måste ta hänsyn till i planeringen. De små företagen har inte samma personalomsättning, utan i dessa företag är tendensen i stället att varje anställd blir en nyckelperson, som inte utan vidare låter sig ersättas av en vikarie.

I den översyn av ledighetslagsstiftningen som vi förordar skall man i första hand pröva förutsättningarna att till det avtalsreglerade området helt överföra rätten till ledighet för studier. Vidare bör man överväga att begränsa de fackliga förtroendemännens ledighet. Det gäller i detta samman-

hang inte möjligheterna till ledighet med lön för facklig verksamhet på den egna arbetsplatsen.

I reservation 9 tar vi upp frågan om förlängd ledighet för småbarnsföräldrar. Det är inget tvivel om att den period då barnen växer upp är den mest betydelsefulla i ett barns utveckling. Kontakten med föräldrarna är därför viktig.

Centern har lagt fram förslag om en vårdnadsersättning på 24 000 kr., lika för alla småbarnsföräldrar med barn upp till tre år. Vårt förslag avslogs här i kammaren i våras. Vi håller ändå fast vid att den ledighetsreform som avser tjänstledighet för vård av små barn bör prioriteras. Den centerledda regeringen införde 1978 rätt till tjänstledighet på heltid till dess barnet uppnått ett och ett halvt år. Vi vill nu utöka den möjligheten till att gälla i tre år. Med vårt förslag underlättas för småbarnsföräldrar att kombinera förvärvsarbete med ansvar för barnen.

Herr talman! Slutligen yrkar jag bifall till reservationerna 8 och 9.

Anf. 5 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Varför är det en sådan dynamik i kravet på sex timmars arbetsdag? Man kan också fråga sig: Vad är det för enastående kraft som finns bakom kravet på sex timmars arbetsdag när människor hela tiden ställer detta krav? Människorna fortsätter att kräva detta trots att kapitalet satsar miljonbelopp på motpropaganda, skenmanövrer och mutor i form av goda villkor när det gäller flexibla arbetstider. Kravet ställs trots att dessutom nästan hela det politiska och fackliga etablissemanget tillsammans med kapitalet och dess experter gör allt för att misskreditera sextimmarsdagen.

Hemligheten finns att söka i det förhållandet att kravet på sex timmars arbetsdag gäller människors sätt att leva. Det handlar om jämställdhet mellan kvinnor och män. Det handlar om hur många jobb vi skall ha och vilka som skall ha dessa jobb. Det handlar om vilken arbetsorganisation vi skall ha för de arbeten som finns. Det handlar om att fördjupa demokratin, men också om människors möjligheter att vara med i samhällsarbetet och att sköta omvårdnaden om barn och äldre. Inte minst handlar det om mera tid för kulturella aktiviteter och fritidsverksamhet. Men vad det kanske framför allt handlar om för de arbetande i dag är en rättvis fördelning av landets produktionsresultat, så att man uppnår en kvalitativ förbättring av människors levnadsvillkor. I grunden är det alltså fråga om en samhällsutveckling för jämlikhet och rättvisa.

Detta är grundläggande krav, som haft en mycket stark förankring i arbetarrörelsen. Kvinnorörelsen och de fackliga organisationerna har drivit dem under mer än tio år.

Inom socialdemokratin fanns det tidigare en mycket stark vilja att förkorta arbetsdagen, men med varierande förklaringar har man skjutit på frågan och sagt att den inte var aktuell just för tillfället. Den socialdemokratiska regeringen är numera välvilligt inställd bara till ytterst avlägsna mål om sex timmars arbetsdag – dessa mål är så avlägsna att de knappast syns. I stället talar regeringen om alternativ till en reform när det gäller sextimmarsdagen som kan möjliggöra för människor att på ett annat sätt organisera sina liv. Man för då fram förlängning av semestern och förbättring av föräldraleidighete-

ten, studieledigheten och delpensioneringen.

Vi kan också konstatera att arbetsmarknadsministern i den budgetproposition som vi behandlade i våras sade att regeringen ställde sig mycket välvillig till flexibla arbetstider och skulle vara öppen för varje möjlighet till nyskapande lösningar. När man läste detta kunde man fundera över om det var fråga om nyskapande lösningar som kom från arbetarrörelsen eller från regeringen. Det visade sig att de nyskapande lösningarna hänförde sig till det gamla arbetsgivarbudskapet om konjunktur Anpassade och flexibla arbetstider. Av någon anledning sammanföll dessa intressen. Nu är det således flexibilitet i alla dess former som gäller både för kapitalet och i regeringens filosofi nu och framöver. Man utlämnar i stort sett arbetstidsfrågan till varje individ. Man analyserar inte varje individs möjligheter att sätta in sitt samhällsliv i något större sammanhang. Därmed lämnar man den kollektiva tanken att man skall slå vakt om och forma arbetslivet utifrån arbetarrörelsens värderingar. Varje individ får på sin arbetsplats och på sitt område klara av arbetstidsfrågan bäst han vill. Detta är tydligen det budskap som skall gälla, när man nu lämnar dörren helt öppen för Svenska arbetsgivarförbundet.

Moderaterna är ju de som klarast tagit ställning i den här frågan. Vi har hört det från moderat håll, och det har framgått av moderaternas agerande att de redan har antagit SAF:s program till sitt eget program. Man säger att det för individen är väldigt bra att under livsrytmen få anpassa sin arbetstid, att det är mycket bra att man själv får bestämma – varje person vet ju bäst hur han skall anpassa sin arbetstid. Men i verkligheten är det så här: Varje person bestämmer inte på sitt arbete. Företaget vet bäst vad som är bäst för företaget. Eftersom arbetsgivarna har hela makten och ägandet och i stort sett kan göra hur de vill, så står individen där med sin livsrytm.

Moderaterna går t. o. m. så långt att de vill ändra ILO-konventionerna för att man skall komma i takt med de nyliberala värderingarna. T. o. m. taxichauffören stämde in i detta. Han behövde inte bry sig om någon barnomsorg i samhället. Han skulle anpassa sitt liv efter kapitalets villkor. Om alla högstadielärare och andra lärare började köra taxi, blev det kanske kaos i det här landet. Och hur skulle det bli om alla skolelever fortsättningsvis skulle arbeta på obekväma arbetstider? Jag tycker att det är en brist på logik i detta sammanhang som gränsar till det fantastiska.

Ett stort hinder när det gäller att lösa arbetstidsfrågan är naturligtvis – och det har mycket skickligt manövrerats av Svenska arbetsgivarförbundet tillsammans med dem som förespråkar lägre löner – det förhållandet att de arbetande som är i behov av en kortare arbetstid har mycket svårt att gå i frontlinjen. De har mycket svårt att se arbetstiden som den viktigaste frågan. Eftersom en vanlig arbetare har förlorat en till en och en halv månads lön står naturligtvis reallönen i dag som förstahandspunkt för många. Men därav skall man inte dra slutsatsen att arbetarna inte vill ändra sitt livsmönster. De är här under stark utpressning av de krafter som vill sänka eller i varje fall inte förbättra reallönerna.

Dessutom kan vi registrera att den socialdemokratiska ståndpunkten har förskjutits år från år – t. o. m. i utskottet. Vad jag kan utläsa av utskottsberättandet är att det som står där är en grov polemik mot sextimmarsdagen. Jag

misstänker att moderaterna är mycket nöjda med den förskjutning som har skett. Socialdemokraterna, som tidigare åtminstone hyllade illusionen om att sex timmars arbetsdag skulle genomföras, har nu att döma av vad man kan utläsa av utskottsbetänkandet inga som helst tankar på en framtid med sex timmars arbetsdag. Förr kunde ju socialdemokraterna tänka sig att utreda konsekvenserna av en sextimmars arbetsdag, men någon sådan utredning har man inte åstadkommit. Så fort socialdemokraterna kom i regeringsställning ändrade de DELFA:s funktion till att vara ett remissorgan som bara skall kasta fram rapporter i stället för att se på konsekvenserna av ett verkligt förslag om sex timmars arbetsdag.

Utskottet har på s. 7 i betänkandet som första motiv för att avstyrka vpk:s krav på sex timmars arbetsdag hänvisat till en studie av docenten Yngve Åberg, där det sägs att arbetstidsförkortningarna på senare tid i stort sett inte har gett någonting i industrin och bara litet i den offentliga verksamheten. Man skulle kunna polemisera mycket mot detta. Är det inte så att denna utredning är mycket tunn? Den är väl inte heller, Ingvar Karlsson i Bengtsfors, inom DELFA helt oomstridd. Jag skulle misstänka att det inom DELFA finns de som vill titta närmare på det här. Om det vore sant att en arbetstidsförkortning inte skulle ge arbete åt fler har det under lång tid i näringslivet och i den offentliga verksamheten funnits en fantastiskt låg produktivitet, som har kunnat sugas upp av arbetsförkortningen. Om det var orsaken, skulle jag vilja fråga utskottets talesman om det finns utrymme för en kommande arbetstidsförkortning.

Sedan kan det ju vara så, att rationaliseringen och effektiviseringen i industrin och den offentliga verksamheten inte minskar därför att man förkortar arbetstiden. I valrörelsen träffade jag några fackföreningsföreträdare på ett pappersbruk som sade: Talet om en kortare arbetsdag har inte gett oss här någonting. Vi är inte fler än vi var för tio år sedan. Mitt motargument löd: Men ni har ju ändå ett femte skiftlag. Om ni inte hade haft detta femte skiftlag utan bara hade haft fyra – som det var förut – hade det ju funnits ett skiftlag mindre och ni skulle ha haft längre arbetstid.

Arbetstidsförkortningen har naturligtvis gett fler möjlighet att arbeta. Självfallet gäller det också industrin och den offentliga verksamheten. Så lättsinnigt som docent Yngve Åberg behandlar frågan om arbete och arbetstidsförkortningar får man nog inte behandla en sådan här fråga i framtiden.

När man tittar på dessa frågor, kommer man dessutom att finna att Europafackens utredningsinstitut har kommit fram till andra slutsatser. En arbetstidsförkortning ger jobb, säger man. En arbetstidsförkortning i Österrike från 45 till 40 timmar gav 2 000 nya arbetstillfällen. I Västtyskland, säger man vidare, kunde över 80 000 människor behålla sina arbeten och även få nya genom olika typer av arbetstidsförkortning. Sådana argument är väl också värda att beakta i framtiden.

Vidare säger man att en förkortning av arbetstiden med en timme i Frankrike har gett 50 000–100 000 nya jobb. I Nederländerna har en förkortning av arbetstiden gett 75 000 nya jobb. Det är inte minst viktigt att nämna att det i tidningen Metallarbetaren finns en rapport från EG-Metall, enligt vilken en arbetstidsförkortning till 38,5 timmar gett 100 000 nya jobb.

Det är alltså inte här fråga om något oomstritt. Utskottets argumentering för avslag är ganska svag.

Sedan kan man väl också räkna med att Metall i Sverige – som är raka motsatsen, om jämför med hur det är i Europa i övrigt – går SAF och även regeringen till mötes och säger: Nu skall vi ha en arbetstidsbank, som betyder att varje individ får ta ut ledighet när han eller hon vill – det är kanske en variant av de avtal som finns i dag och som säger att man får ta ut övertid i form av kompensationsledighet.

Vi i vpk framhåller att det nu måste vara slut på denna avledningsmanöver. Det här är en mycket viktig fråga för samhället framöver. Det handlar om jämlikhet och rättvisa. Det handlar alltså inte bara om att undersöka om det finns något utrymme i vårt samhälle för sådana här åtgärder. De inom arbetarrörelsen som har drivit dessa frågor måste ju snart fråga sig: När kan man förkorta arbetstiden? Diskutera också jämlikhetsfrågorna! Ta reda på hur vi skall leva tillsammans med våra barn och äldre och hur vi skall fördela resurserna! Går det inte alls, inom ramen för nuvarande samhällssystem, att göra någonting sådant? Jag tycker att de i arbetarrörelsen som driver dessa frågor måste ta sig en allvarlig funderare. De måste fråga sig om man inte i grunden måste göra någonting i stället för att bara hänvisa till det s. k. samhällsutrymme, som nu har funnits i tio år. Man skulle kunna ställa frågan: När skall någonting hända? Vilka grundförutsättningar finns det? Är det i nästa lågkonjunktur som någonting händer, eller hur är det? Det borde ju finnas några perspektiv. Naturligtvis menar vi för vår del att DELFA borde få fler uppdrag. Man borde utreda hur en arbetstidsförkortning skulle gå till och hur den snabbt kunde genomföras, i stället för att – som man gör i dag – sprida material och förvirring.

Självfallet är det också en tragedi för alla de kvinnor i vårt samhälle som har engagerat sig i partier och organisationer, att vi har fått en sådan här utveckling. Kvinnorna har hamnat mycket långt bak i kön av dem som diskuterar dessa frågor. När jag i betänkandet tittar på uppställningen av socialdemokratiska ledamöter i arbetsmarknadsutskottet finner jag inte en enda kvinna. Skall jag tolka det som en liten protest att ingen socialdemokratisk kvinna har suttit med i behandlingen av detta ärende?

Det socialdemokratiska kvinnoförbundet, som driver dessa frågor helhjärtat på ett mycket bra sätt, måste känna sig sviket av detta utskottsbetänkande. För dem som har diskuterat barnens roll, kvinnans roll och jämlikheten måste det vara en stor tragedi när andra krafter i samhället så till den milda grad kör över kvinnoopinionen.

Övertidsfrågan är kanske den mest markerade frågan i dagens arbetstidsdebatt, eftersom det är övertiden som ökar mest. Arbetsmarknadsministern har lovat att bevaka frågan.

Kom ihåg att den öppning i arbetstidslagens 3 §, som den borgerliga regeringen initierade och socialdemokraterna inte hade mycket emot, på många sätt är förödande för jämlikheten. Det är som Rita Liljeström säger, att männen väljer sin arbetstid först och sedan får kvinnorna ta det som blir över.

Rita Liljeströms rapport till DELFA är talande när det gäller flexibel arbetstid. Den roll som kvinnorna i dag har cementeras. Det är SAF som har

initierat flexibel arbetstid och konjunkturanpassad arbetstid, och eftersom detta godkänns i dag är frågan om inte kvinnornas jämlikhet har gått flera steg tillbaka.

Vpk:s reservation 7 gäller en semesterlönefond. Vi tycker att regeringen hoppar för mycket i semesterfrågorna och klart sviker semesterlönefonden. Vi yrkar att regeringen tar in den frågan i kommittédirektiven.

Det finns några felaktigheter i den gamla semesterlagen som måste rättas till, och de gäller reglerna om sparad semester. Den som har sparad semester måste också kunna ta ut semestern under sommarmånaderna och få en sammanhängande ledighet. Kapitalet skall inte få bestämma var man förlägger den semester som man har sparad.

Vpk tycker att Stig Gustafsson och övriga socialdemokratiska motionärer har alldeles rätt och bör få stöd av riksdagen när det gäller sextimmarsdagen för småbarnsföräldrar. Det kan inte vara riktigt att arbetsgivaren tillåts förlägga sextimmarsdagen mitt på dagen, så att ledigheten delas upp på en timme på morgonen och en timme på kvällen. Utskottet och riksdagen borde ha kunnat säga att vi skall fixa detta, men inte ens det kunde man göra. Det är kanske ett tecken på vart vi är på väg.

Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 6 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottet behandlar i detta betänkande frågor om arbetstid, semester och annan ledighet. Det rör sig enbart om motioner från den allmänna motionstiden.

Moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna föreslår från skilda utgångspunkter ändrade riktlinjer för DELFA:s arbete. I den moderata motionen 1984/85:2715 av Alf Wennerfors m. fl. föreslår man att arbetstidslagstiftningen skall begränsas och att flexiblare arbetstider skall främjas. Likaså ifrågasätts betydelsen av generella lagstadgade arbetstidsförkortningar. Vänsterpartiet kommunisterna förordar i sin motion 1984/85:547 att planeringen skall inriktas på en generell arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag.

DELFA:s direktiv är brett upplagda. Syftet är att belysa arbetstidsfrågorna från olika håll och därigenom stimulera till debatt om arbetstidsfrågorna. En rad skrifter i dessa frågor har getts ut av delegationen.

Utskottet anser att man bör vara öppen för diskussioner om nya former för arbetstider för att kunna tillgodose individuella önskemål från arbetstagarna, effektivare utnyttja maskiner etc. men också beakta konsumentintressen när det gäller öppettider m. m.

Utskottet delar inte moderaternas uppfattning att lagstiftningen står i vägen för flexiblare arbetstider. Arbetstidslagen är dispositiv. Det innebär att man genom centralt slutna kollektivavtal kan göra undantag för hela eller delar av lagen. Avtalsvägen har man vidare möjligheter att undanta viss verksamhet eller vissa arbetstagare. Dessutom kan man på det lokala planet träffa tillfälliga uppgörelser. Arbetsmarknadens parter kan således själva bestämma om arbetstiden.

Av tradition har arbetstidsförkortningar genomförts genom tvingande och för hela arbetsmarknaden gällande lagstiftning, säger moderaterna i sin

reservation. Så är det naturligtvis inte. Det är inte av tradition som vi måste lagstifta på detta område. Det var och är en nödvändighet för att man skall kunna skapa goda arbetsvillkor för de anställda. Industrialismens historia både i vårt land och utanför vårt lands gränser är full av exempel på nödvändigheten av lagstiftning på detta område.

Med detta yrkar jag avslag på motionerna 2715 och 2687.

I motion 1984/85:547 av vänsterpartiet kommunisterna föreslår man en förkortning till sex timmars arbetsdag före utgången av 1980-talet. Arbetsmarknadsutskottet har tidigare behandlat liknande motioner från vpk, där man begär ett uttalande från riksdagens sida i överensstämmelse med motionen. Riksdagen har avslagit dessa krav.

Om de långsiktiga målen för att nå sex timmars arbetsdag råder det i princip ingen oenighet. Utskottet anser nu liksom tidigare att det bör ankomma på arbetsmarknadens parter att avgöra vilka prioriteringar de vill göra mellan arbetstidsförkortningar och andra former av standardhöjningar. Utskottet konstaterar vidare att det ekonomiska läget är sådant att det endast tillåter begränsat utrymme för arbetstidsförkortningar. I ett sådant läge bör i första hand grupper med särskilda behov komma i fråga.

Låt mig säga några ord med anledning av vad Lars-Ove Hagberg yttrade. Han sade att vi alla misskrediterar sextimmarsdagen. Jag vill framhålla att detta inte är sanning. Två LO-kongresser och den socialdemokratiska partikongressen har slagit fast att målet är sex timmars arbetsdag, men att vi måste prioritera, innan vi kan genomföra en så stor reform. All praktisk politik är prioritering, och enligt den principen har arbetarrörelsen alltid arbetat. Men jag vill hävda att det långsiktiga målet är att vi skall få sex timmars arbetsdag. Lars-Ove Hagberg sade också att utredningar som gjorts, bl. a. av Åberg, är lättsinniga. På grundval av de förutsättningar som vi har i vårt land syftar de till ett genomförande inom rimlig tid.

Vidare gjorde Lars-Ove Hagberg en jämförelse med det övriga Europa. Vad kan man då konstatera? Jo, genom en hård inflationsbekämpning med bortseende från sysselsättning har man skapat en sådan arbetslöshet att många av de fackliga företrädarna och de anställda inte har några andra möjligheter än att välja arbetsdelning och därigenom kanske få några fler arbetstillfällen. Man bör vid denna analys också se på hur sysselsättningsproblemet behandlas i andra europeiska länder än vårt land. Då blir det kanske en riktigare bedömning. Man kanske säga att Lars-Ove Hagbergs förenklade jämförelse härvidlag är lättsinnig. Andra utredningar har också visat att det inte blivit några nya arbetstillfällen alls i andra europeiska länder, och det är det som är problemet i detta sammanhang.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på motionerna 1984/85:547, 545, 1112 och 1157.

I motion 1984/85:2279 av Ingemar Eliasson m. fl. föreslås att riksdagen skall göra ett uttalande om att generösare dispenser bör ges från övertidsbestämmelser för läkare och annan sjukvårdspersonal. Syftet är att minska väntetiderna i öppenvården.

I motion 2644 av Görel Bohlin yrkas på begränsning av läkarnas arbetstider för att undvika misstag i samband med övertrötthet. Motionskraven är svärförenliga, konstaterar utskottet, men problemen bör kunna lösas

förhandlingsvägen. Något initiativ från riksdagens sida behövs därför inte.

Jag yrkar avslag på motionerna 2279 och 2644.

I motion 2122 av Erkki Tammenoksa begärs en utredning om ett utvecklingsår för löntagare. Kommittén för översyn av semestervillkoren har bl. a. till uppgift att sammanföra olika ledighetsregler till ett mera generellt system. Vidare skall frågan om rätten att spara ledighet över åren utredas.

Utskottet anser att man därför bör avvakta resultatet från denna utredning. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen är därför inte påkallad.

När det gäller semesterfrågor begär Alf Wennerfors m. fl. i motion 2715 en översyn av semesterlagen. Utskottet hänvisar till att regeringen redan tillsatt en kommitté för översyn av semestervillkoren. Något initiativ från riksdagen, som begärs i motionen, är därför inte påkallat.

Lars-Ove Hagberg föreslår i motion 775 att en parlamentariskt sammansatt kommitté får utreda frågan om en allmän semesterlönefond m. m.

Utskottet avstyrker motionen, bl. a. med hänvisning till att genom den nu tillsatta semesterkommittén nya reformfrågor om utjämning av semesterför-
måner kommit i förgrunden.

I tre motioner begärs en översyn av ledighetslagstiftningen. Det gäller motion 2715 av Alf Wennerfors, motion 330 av Arne Fransson och motion 1466 av Sigvard Persson.

Kort uttryckt kan sägas att motionärerna vill begränsa ledighetslagarna, framför allt när det gäller studier och facklig verksamhet. Vidare skall ledighetslagarna anpassas till de mindre företagens situation.

Utskottet framhåller att man genom den nu tillsatta semesterkommittén kan få en lagteknisk översyn i fråga om uppbyggnad och samordning. Däremot avvisar utskottsmajoriteten bestämt att det skall ske en omprövning av målsättningen för de olika lagarna. Den avvägning som tidigare gjorts mellan arbetsgivarnas och arbetstagarnas intressen bör bestå.

Vidare hävdar motionärerna att särskild hänsyn måste tas till de små företagen när det gäller ledighetslagarna. Ett sådant ställningstagande skulle ju innebära att anställda hos små företag skulle få sämre ledighetsvillkor än övriga grupper på arbetsmarknaden. En sådan lag skulle inte bara drabba de anställda utan även företagen, som skulle få svårigheter att rekrytera och behålla arbetskraft.

Utskottet avstyrker motionerna.

Centerpartiet föreslår i motion 1142 förlängning av rätten till ledighet för småbarnsföräldrar upp till dess barnet fyller tre år.

Utskottet konstaterar att riksdagen i våras avisade ett förslag om vårdnadsersättning med 24 000 kr. per år för alla familjer med barn under tre år. Förutsättningarna för förlängningen av tjänstledigheten har därmed fallit.

Motionen avstyrks.

Slutligen tar Stig Gustafsson m. fl. socialdemokrater i motion 2645 upp frågan om föräldraledighetens förläggning under arbetsdagen.

I en dom har arbetsdomstolen godtagit att arbetsgivaren får förlägga ledigheten uppdelad på en timme i början och en vid slutet av arbetsdagen. Motionärerna begär en förändring av den aktuella lagen, så att ledigheten

kan tas ut sammanhängande.

Utskottet instämmer med motionärerna att det kan finnas behov av ändring av rättsläget i detta avseende. Det bör kunna ske i samband med översynsarbetet, som pågår i arbetsrättsliga frågor inom arbetsmarknadsdepartementet.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5 och avslag på samtliga motioner.

Anf. 7 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Arbetstidslagen är dispositiv, säger Gustav Persson och utskottsmajoriteten. Ja, det är den, men bara på central nivå. Det är bara centrala avtal mellan arbetsmarknadens parter som kan ersätta arbetstidslagen. Det är endast i mycket begränsad utsträckning som lokala avtal kan ersätta lagens tvingande regler. Jag tror att det är viktigt att vi får ned de här frågorna på lokal nivå.

Jag skall citera vad Gösta Rehn skriver i denna fråga. Han säger: "I det gamla samhället, där löntagarens ställning i förhållande till arbetsgivaren var mycket svagare än i dag, var det nödvändigt att helga lagarna om nedsatt arbetstid och andra sociala rättigheter genom stark solidarisk självdisciplin för att få dem åttlydda i praktiken. Detta förutsatte enkla och likformiga regler. Arvet från den tiden gör en här och där kvarstående misstänksamhet mot alla förslag om 'flexibilisering' både begriplig och respektabel. Men vi som lever i ett annat samhälle bör undvika att låta 'den föregående generationens idéer vila som en alp på de efterföljandes hjässor'."

Leif Blomberg, Metall, har också uttalat sig i frågan. Han säger att det finns många människor som inte har barn eller som har vuxna barn. "Varför skall de behöva arbeta sex timmar om det finns andra möjligheter? De kanske hellre jobbar åtta timmar och tar längre semester? Det skulle inte förvåna mig om många barnfamiljer också föredrar andra lösningar än en sextimmarsdag."

"Jag har respekt för att vissa barnfamiljer vill ha sex timmar. Men jag tycker inte att förespråkarna skall stirra sig blinda på det förslaget och tro att alla har småbarn hemma."

Det är detta debatten handlar om. Vi måste försöka få ned avgörandena i de här frågorna så nära de enskilda arbetstagarna och arbetsgivarna som någonsin är möjligt. Det är det som vi moderater vill åstadkomma. Vi vill avlägsna den alp på våra efterföljandes hjässor som Gösta Rehn talat om.

Anf. 8 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Nej, Gustav Persson, att riksdagen i våras avvisade vårt krav om vårdnadsersättning behöver inte betyda att kravet om tjänstledighet också försvann. Det är nämligen så att det är frivilligt. Lagen skall ge möjlighet för småbarnsföräldrar att stanna hemma i tre år. Jag är medveten om att det kan vara mycket svårt att klara av det, om man inte har någon ersättning under ledighetstiden. Men det finns faktiskt människor ute i vårt samhälle som önskar stanna hemma vissa tider när barnen är små, och vi skall ge dem den möjligheten. Det är alltså frivilligt. Om vi ökar den lagstadgade möjligheten till ledighet till att omfatta tre år betyder det inte att alla måste

stanna hemma i tre år.

Det här är en frihetsfråga – jag tycker den är viktig – och det skall Gustav Persson komma ihåg. Sedan får vi se vad vi kan göra framöver – om vi också kan få till stånd någon ersättning för ledigheten. Det anser jag självfallet är en nödvändighet i det vidare perspektivet. Men tyvärr har vi inte lyckats komma så långt nu.

Visst behöver vi en översyn av ledighetslagarna. Ute i samhället, på företagen, anser man att detta många gånger för problem med sig. Socialdemokraterna jämför stora och små företag och säger att det inte är någon skillnad i deras förhållanden och att man inte kan ha olika lagar för stora och för små företag. Nej, men man kan ha avtal, och avtalen kan anpassas efter företagets struktur. Jag tror det är riktigt. Vi måste komma till rätta med den synen på hur ett samhälle fungerar och försöka anpassa åtgärderna efter situationen. Då är inte en generell lagstiftning det bästa.

Anf. 9 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi måste ändå utgå från dagens verklighet, Gustav Persson. Dagens verklighet är att vår arbetstidslagstiftning har stora brister. De som har den avgörande makten och det avgörande inflytandet på jobbet vill ha flexibla arbetstider och försöker åstadkomma så individuella arbetstider som möjligt. De arbetstider som håller på att utvecklas går stick i stäv mot tankarna om jämlikhet och rättvisa. Sådana arbetstider försvårar för oss att uppnå de mål som arbetarrörelsen ställt upp, och detta är ett faktum som de som omfattar arbetarrörelsens grundtankar måste fundera över. Vad är det som håller på att ske?

Nu accepterar utskottet och socialdemokraterna att denna utveckling fortsätter; man sätter ingenting emot. Jag skulle vilja fråga en gammal fackföreningsman som Gustav Persson: Vilka förutsättningar har detta samhälle att genomföra en kortare arbetsdag, så att vi kan uppnå jämlikhet, ta hand om våra barn, åstadkomma rättvisa och kanske även få fler jobb? När får vi dessa förutsättningar? Blir det på andra sidan år 2 000? Vilka strukturella förändringar behövs? Dessa mål har fastställts av två LO-kongresser och två SAP-kongresser. Är det, som jag tidigare frågade, med detta som med republikkravet? Är detta bara skådebröd för väljarna och framför allt för kvinnorna? De som vill arbeta för jämställdhet måste på allvar ställa dessa frågor.

Jag återkommer sedan till Yngve Åbergs DELFA-rapport. Den måste anses vara mycket viktig, eftersom dess huvudmoment citeras nästan helt och hållet i betänkandet. I utskottsbetänkandet förs ingen diskussion om framtiden och om målsättningen arbete åt alla. Kan industrin och den offentliga verksamheten ge så många arbeten att vi kan uppnå målet arbete åt alla? Jag ställer den frågan, Gustav Persson, bl. a. med tanke på sysselsättningsutredningen. Min och vpk:s bestämda uppfattning är att det för att vi skall uppnå det målet behövs en arbetstidsförkortning.

Vilka visioner har socialdemokraterna? Det finns i betänkandet inte ett ord om DELFA-rapporten av Ylva Eriksson och Rita Liljeström, vilken tar upp de stora problemen, nämligen frågorna om jämställdhet och halva vår befolknings möjligheter på arbetsmarknaden och i samhällslivet.

Utvecklingen på detta område är skrämmande, Gustav Persson. Socialdemokratin har nog svikit inte bara arbetarrörelsen utan även kvinnorna i samhället.

Anf. 10 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! Man talar nu – inte minst på moderat håll – mycket om flexibla arbetstider. Men vad menar man med detta begrepp? Är det fråga om flexibla arbetstider på arbetstagarnas villkor eller på arbetsgivarnas villkor?

Moderaterna säger att lagstiftningen står i vägen. Inom fackföreningsrörelsen har vi en helt annan erfarenhet. När det gäller att skapa goda anställningsvillkor och bra arbetstider har lagstiftningen varit till god hjälp för att i grunden förändra samhället på det området. Vi blir naturligtvis mycket tveksamma när moderaterna t. o. m. begär förändringar i ILO-konventionen.

Vidare hänvisar man till Gösta Rehn när det gäller flexibilitet i arbetslivet. Men Gösta Rehn konstaterar själv – det sade Sonja Rembo ingenting om – att man inom många OECD-länder och inom EG har förvanskat begreppet "flexibilitet". Man ser det helt ur produktionssynpunkt. Man talar om "drifttid" i stället för "arbetstid", och då blir flexibilitet någonting helt annat. Då är det inte längre fråga om att åstadkomma förbättringar för människorna. Man ser hellre att den solidariska lönepolitiken och anställningstryggheten avskaffas och att det systematiskt införs flexibla löner.

För invandrarna skulle det bli än värre om det infördes flexibla arbetstider och arbetstidslagstiftningen samtidigt försämrades.

I moderaternas motioner kan spåras att det är någonting sådant man vill åstadkomma, men det säger vi inom arbetarrörelsen och socialdemokratin bestämt nej till.

Gösta Rehn säger också, och det citerar inte Sonja Rembo, att man försöker utnyttja flexibilitet för att förändra anställningsförhållandena i för de anställda negativ riktning.

Låt mig också säga något om mannen som Sonja Rembo exemplifierade med, som var lärare och körde taxi. Det är ett strålande exempel på att vi har brist på barnomsorg här i landet. Och vad betyder det? Jo, att samhället inte kan utnyttja den här lärarens utbildning att undervisa elever, utan han får köra taxi i stället. Det visar väl värdet av att vi fortfarande bygger ut barnomsorgen, så att den täcker behoven för alla.

Avslutningsvis vill jag säga något till Ingvar Karlsson i Bengtsfors. Han anser att man borde ha rätt till tjänstledighet till dess barnet har fyllt tre år. Men det blir svårt för många att klara det ekonomiskt, och då har vi socialdemokrater sagt att vi skall bygga ut föräldraförsäkringen i stället.

Anf. 11 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Gustav Persson försöker att konstruera motsättningar som jag tror inte finns oss emellan i de här frågorna. Arbetsmarknadsministern har ju vid åtskilliga tillfällen, inte minst här i kammaren, uttalat sin förståelse för kravet på variationsmöjligheter, ett ord som jag hellre använder än flexibilitet – kan man tala svenska, skall man göra det.

Vi tror att Sverige kan bli ett föregångsland, att vi kan ta upp den här diskussionen inom ILO och få en ny syn på arbetstidsfrågorna. Vi tror att Sverige har väldigt stora möjligheter att bli en föregångare.

Eftersom vi har citerat Gösta Rehn, så kan jag citera en gång till vad han säger:

”-- -- även om man genom några fenomenala utredningar hade lyckats utröna vad som vore genomsnittsönskemålet i fråga om livsarbetstidens respektive -ledighetens fördelning på olika perioder och ändamål, så vore man ju ändå långt ifrån att möta varje enskilds önskemål. Människor är ju lite olika. Standardiserade mallar passar bara en del.

Det finns bara en lösning på det problemet. Den består i att låta den enskilde bestämma själv om saken inom så breda marginaler som produktions- och finansieringssystemen rent tekniskt kan tåla.”

Så enkelt är det. Detta insåg Gösta Rehn redan 1974, och nu är det vi moderater som framför den synpunkten. Märkvärdigare än så är det inte, Gustav Persson. Vi skall ha litet tilltro till våra medmänniskor. Människor är väldigt bra på att själva bestämma hur de vill ha det. Låt dem göra det inom så breda ramar som någonsin är möjligt.

Anf. 12 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Trots att Gustav Persson inte nämnde mig vid namn var det en ganska talande replik han hade. Han frågade egentligen vad flexibla arbetstider var för någonting. Det måste vara ett tecken på stor okunnighet om vad det handlar om på arbetsmarknaden i dag, vilka krafter som där råder och som håller på att vrida arbetstidsfrågan helt i den riktning Svenska Arbetsgivareföreningen önskar.

SAF:s långvariga kampanj håller på att slå igenom, och moderaterna ligger som sagt steget före. Där har vi morgondagens arbetstid, Gustav Persson, om vi inte sätter in motåtgärder, och några sådana finns inte i dag hos den socialdemokratiska majoriteten. Det är det verkligt oroväckande framöver.

Arbetsmarknadsministern säger i budgetpropositionen att vi måste vara öppna för en diskussion om nyskapande lösningar som bryter mot invanda föreställningar. ”På så sätt är jag övertygad om”, säger arbetsmarknadsministern, ”att vi kan finna arbetstidsformer som i hög grad kan tillgodose individens krav samtidigt som det blir möjligt att effektivare än i dag utnyttja maskiner och utrustning och att få till stånd bättre service åt konsumenterna.”

Här handlar det, Gustav Persson, om driftstid.

Jag har inte berört de motioner som handlar om skiftarbete och arbete på obekvämt arbetstid, men jag vill säga att vi måste ha ett samhälle där vi minimerar det slaget av arbete. För detta får vi ta tekniken till hjälp. Det får inte bli tvärtom, att tekniken skall driva in oss i ännu mer obekväma arbetstider.

Det är den utvecklingen vi har i dag. Arbetarrörelsens målsättning, att tekniken skulle vara i dess tjänst, håller på att gå åt rakt motsatt håll.

Nu hoppas jag att Gustav Persson i sin sista replik kan ge mig en vision av när socialdemokratin tänker sig att samhället skall ge möjlighet till förkortad arbetstid. Jämlikheten är en stor fråga i samhället. Det gäller kvinnors och

barns möjligheter. Arbetstidsförkortningen är en förutsättning för att jämlikheten skall kunna genomföras. Så sades det ju också på 1970-talet. När kommer då arbetstidsförkortningen?

Anf. 13 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! I betänkandet säger utskottet att det ekonomiska utrymme som finns är begränsat, och därför måste arbetstidsförkortningen vägas mot andra standardförbättringar. Eftersom de ekonomiska möjligheterna är begränsade måste vi vara mycket noggranna med prioriteringarna när det gäller att skapa möjligheter till rättvisa för de breda grupperna i landet.

Det är därför viktigt att de anställda och de fackliga organisationerna får avgöra i vilken takt arbetstidsförkortningen skall genomföras. Om den saken är det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen överens. Det är viktigt att påpeka detta. Erfarenheten visar att den regering som inte klarar ekonomin knappast är kvar mer än en period – om regeringen är socialistisk. Lars-Ove Hagberg och jag har naturligtvis som gemensamt önskemål att behålla en socialistisk majoritet i detta land. Då måste vi också föra en politik som ger oss möjlighet till detta.

Erfarenheterna ute i världen visar att om socialdemokratin inte klarar ekonomin kan den inte fortsätta att regera och kan då inte genomföra dessa reformer. Då blir det andra värderingar som styr politiken.

Låt mig också tillägga – jag hann inte säga detta i min replik till Ingvar Karlsson i Bengtsfors – att om man bara ökar ledigheten utan att ta hänsyn till det ekonomiska, då försvårar man för många grupper och för de svagaste i vårt land att utnyttja den förmånen.

Vi socialdemokrater har sagt att vi skall försöka klara det hela genom fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen jämsides med att vi ökar ledigheten.

Man bör konstatera att de borgerliga, även centern, med sina motionsyrkanden är beredda att begränsa den betalda ledigheten, t. ex. för studier och för fackligt arbete. Samtidigt säger man att man vill öka ledigheten på områden där det inte ges ersättning. Det säger något om synen på fördelningsfrågorna inom de borgerliga partierna.

Gemensamt för de borgerliga motionsyrkandena är att de innebär försämringar. Genom att minska studieledigheten missgynnar man de anställda, men man missgynnar på sikt också samhället. Människor som är ambitiösa och vill ta ledigt för att studera måste vara en tillgång för samhället.

Detsamma gäller facklig verksamhet. Varför är det mindre bråk på den svenska arbetsmarknaden än i andra länder? Jo, därför att vi ger de fackliga företrädarna möjlighet att arbeta på ett rationellt sätt i företagen. Då fungerar det också på ett helt annat sätt än annars, och det är bra för hela arbetsmarknaden.

Anf. 14 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Utskottet har behandlat min motion om ett utvecklingsår för löntagare positivt och hänvisar till en utredning. Jag har ändå begärt ordet, eftersom jag vill tro att detta inte är sista gången som ett s. k. sabbatsår för arbetslivets folk diskuteras.

Frågan om en sammanhållen ledighet ligger verkligen i tiden, och debatten är redan i gång. Flera forskningsgruppers resultat och senast Sune Ahléns utredning "Vuxenutbildning – en utvärdering av 70-talets reformer" – läs gärna det som står härom i gårdagens nummer av Aftonbladet – pekar på utbildningsklyftor i samhället, och man efterlyser ett nytänkande. Därför har också professor Gösta Rehns tankar om en sammanhängande ledighet blivit aktuella.

Gösta Rehn konstaterade 1974 "att program som har inrättats för att minska ekonomiska sociala jämlikheter ofta misslyckats med detta och ibland till och med kan leda till motsatsen. Så länge som inte alla automatiskt kan få del av förmånerna utan särskilda åtgärder från den enskildes sida finns det en tendens att det är personer som har det relativt gott ställt som mest effektivt kan utnyttja dem." Orden är bekanta och stämmer än i dag, trots en 10-procentig ökning av vuxenutbildningsverksamheten.

Finansieringen av ledigheter har varit den svaga punkten i de olika förslagen, men tanken på en fond tycks vara acceptabel hos de flesta som debatterar denna fråga. Senast har frågan om en fond, en arbetstidsbank eller något motsvarande diskuterats inom fackföreningsrörelsen.

Av det intresse som jag har mött kan jag dra en slutsats, nämligen att frågan om s. k. sabbatsår eller utvecklingsår inte kommer att begravas i utredningskommittén. En lagstadgad rätt till längre ledighet skapar automatiskt vissa nya arbetstillfällen om än kortvariga, men ger dessutom på längre sikt arbetslösa, särskilt ungdomar, en chans att komma in på arbetsmarknaden. Också tanken på ett självfinansierat sabbatsår ligger nära till hands i detta sammanhang.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis påstå att förslaget om ett eller ett par utvecklingsår, s. k. sabbatsår, inte står i strid med frågan om arbetstidens förkortning eller med andra former av flexibel arbetstid.

Anf. 15 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Jag har funnit anledning att innan kammaren går till omröstning i det nu aktuella betänkandet något kommentera utskottets handläggning av min motion 1108.

Bakgrunden till motionen är den att viktiga och i många fall grannliga och brådskande polisverksamheter stundom fått stå ogjorda eller kommit i gång alltför sent därför att arbetstidslagens bestämmelser om övertidsbegränsning lagt hinder i vägen. Det gäller här verksamheter som sägas vara av synnerlig vikt inte enbart för enskilda utan i lika hög grad för samhället. Omfattningen och svårighetsgraden av de polisinsatser som behövs kan som bekant inte fastställas i förväg.

Som ett exempel på hur förhållandena är kan nämnas den närmast komiska situation som uppstod för ett antal mordutredare i Gällivare för något år sedan, när dessa tvingades sitta överksamma under icke kontorstid, eftersom de hade förbrukat sina övertidskvoter. Det tragiska är att mördaren fortfarande är på fri fot. Jag och många med mig kan inte riktigt frigöra oss från tanken att arbetstidslagstiftningen den gången spelade mördaren i händerna.

Herr talman! Detta är en så fantastisk händelse, att många tror att man

skämtar när man berättar om den. Men det är faktiskt fråga om en krass verklighet.

När man läser utskottets skrivning tror man knappt sina ögon. Där hävdar utskottsmajoriteten: "Det måste dock anses tveksamt om polistjänsten är så särpräglad att man bör överväga en regel med den innebörd som föreslås i motionen ---."

Vilken regel efterlyser jag då? Den regel som jag i min motion önskar utredd är en regel som medger polischef att i förekommande fall ta ut den övertid som är nödvändig för att polistjänsten skall kunna bedrivas med full kraft och effektivitet alla dagar på året och alla tider på dygnet. Den nu aktuella situationen är den att specialtjänsterna inom polisen vid pass den 1 juli årligen är förbrukade ur övertidssynpunkt och att polistjänst med särskild speciell inriktning måste bedrivas av för ändamålet mindre lämpad eller ej alls lämpad personal.

Majoriteten i utskottet är inte beredd att ställa sig bakom min hemställan om en utredning i detta ämne. Polistjänsten anses ej särskilt särpräglad, och man överlämnar med varm hand dessa frågor att lösas av de fackliga organisationerna genom avtal på förbunds nivå.

Men, herr talman, vad man i realiteten gör är att man överlåter en av samhällets rättsvärdande myndigheters verksamhet, denna verksamhets omfattning och kvalitativa nivå till fackliga organisationers godtycke. Det är av vikt att detta trots allt kommer till kammarens protokoll.

Ty så särpräglad är polisens verksamhet trots allt, att dess verksamhet på ett avgörande sätt påverkar den enskildes säkerhet till liv och egendom. Detta borde utskottsmajoriteten kanske ha tänkt på. Nu är det facket som skall avgöra nivån på säkerheten och omfattningen av densamma.

Slutligen gör, herr talman, utskottet ett nummer av att jag i motionen exemplifierat ett rådande avtal i Stockholms polisdistrikt. Men detta exempel var menat såsom ett avskräckande exempel, där det framgår att de poliser som önskar arbeta övertid inte får det, medan de som inte önskar arbeta övertid tvångskommanderas. Det belyser litet av det fackliga avtalens genialitet och spänst i verkligheten. Utskottets majoritet borde kanske i högre grad ha läst motionerna innan man skrivit betänkandet.

Mot bakgrund av vad jag ovan anfört vill jag säga att jag till fullo blivit tillgodosedd i den moderata reservationen 1, till vilken jag yrkar bifall.

Herr talman! Allra sist: Den av Ingemar Eliasson väckta motionen 2279 har i sin hemställan en framställan om att generösa dispenser bör ges från arbetstidslagstiftning till läkare och annan sjukvårdspersonal. Tanken i denna motion, liksom i min motion, är att vitala samhällsfunktioner skall stå till samhällets och inte minst medborgarnas förfogande utan inskränkning. Om sådana ting borde oenighet i denna kammare ej råda.

Anf. 16 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag vill något kommentera motion 1984/85:2645 som behandlas i utskotts betänkandet. Motionen handlar om föräldraledighetslagen. Den lagen ger småbarnsföräldrar möjlighet att förkorta arbetsdagen från åtta till sex timmar per dag till dess barnet har fyllt åtta år. Arbetsgivaren och arbetstagaren skall komma överens om hur förkortningen skall genomfö-

ras. Bli- r man inte överens är det arbetsgivaren som bestämmer. I sådana fall får arbetsgivaren enligt lagen inte utan arbetst- g- arens samtycke förlägga ledigheten till annan tid än arbetsdagens början eller slut.

I en dom från 1983 har arbetsdomstolen godtagit att arbetsgivaren har delat upp ledigheten så att en timme förläggs vid arbetstidens början och en timme vid dess slut. Vi motionärer ifrågasätter om denna dom överensstämmer med syftet i föräldraledigheten. På längre sikt kan man konstatera att den är ett allvarligt hinder för jämställdhetsarbetet på arbetsplatserna. Vi motionärer anser vidare att ledigheten skall vara sammanhängande och att den inte skall kunna delas upp utan arbetst- g- arens samtycke.

Utskottet har i sitt betänkande instämt i motionen och anser att det finns anledning att se över lagen på denna punkt. Man säger att det är naturligt att översynen skall ske i anslutning till det arbete med arbetsrättsliga frågor som pågår inom arbetsmarknadsdepartementet. Jag har tolkat detta och vad Gustav Persson nyss sade som ett instämmande i motionens krav och utgår från att ett förslag till lagändring föreläggs riksdagen snarast möjligt. Det handlar här om ett angeläget rättvisekrav, och inte minst om en viktig jämställdhetsfråga. Mycket arbete läggs i dag ner på att få fäder att utnyttja möjligheten till föräldraledighet och delat hemansvar. Detta förutsätter att föräldraledighetslagens regler om förläggning av ledighet tillämpas på ett sätt som lagstiftaren har avsett.

Herr talman! Mot denna bakgrund vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Ing-Marie Hansson (s).

Anf. 17 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag skall bara säga några ord med anledning av att Gustav Persson i sin sista replik sade att vi hade gemensamma intressen.

Jag vill verkligen betona att Gustav Persson och jag har gemensamma intressen i att icke ha en borgerlig regering i det här landet. Gustav Persson sade att vi skall behålla den socialistiska majoriteten här i riksdagen, och det är min förhoppning att det då också bedrivs en socialistisk arbetarpolitik i stället för eftergifter åt borgerligheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (inriktningen av DELFA:s verksamhet m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 71 för hemställan i reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 2 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 2 (sex timmars arbetsdag m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 15 för reservation 3 av Lars-Ove Hagberg. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3–7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8 (översyn av semesterlagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 och 10 (utredning om en allmän semesterlönefond, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 15 för reservation 7 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 11 (översyn av ledighetslagarna)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 148 för reservation 8 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 12 (förlängd heltidsledighet för småbarnsföräldrar)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 39 för reservation 9 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Per Unckel (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 13 (föräldraledighetens förläggning under arbetsdagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

4 § Föredrogs

Utrikesutskottets betänkanden

1985/86:10 Fisket i zonen öster om Gotland

1985/86:11 Godkännande av FN-konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (prop. 1985/86:17)

Vad utskottet hemställt bifölls.

5 § På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 13.35 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00, då dagens frågestund skulle börja.

6 § Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00 under ledning av förste vice talmannen.

Anf. 18 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Sten Svensson har frågat jordbruksministern om han avser vidta någon åtgärd med anledning av uppgifter om att naturvårdsverket i ett nytt förslag till restaurering av Hornborgasjön väljer att sätta jordbruksmark under vatten i stället för att bygga invallningar. Ett sådant beslut synes, enligt frågeställaren, inte kunna verkställas utan riksdagens medgivande.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Naturvårdsverket är centralt ansvarig myndighet när det gäller restaureringen av Hornborgasjön. Verket har därmed att följa utvecklingen och skall föreslå de förändringar i restaureringsarbetet som man anser erforderliga.

Naturvårdsverket har helt nyligen beslutat att för regeringen redovisa ett alternativt restaureringsprogram med förändringar framför allt vad gäller invallning kring sjön. Framställningen har ännu inte inkommit till jordbruksdepartementet. Jag har dock inhämtat att den utmynnar i en hemställan om regeringens medgivande att inge en ny ansökan till vattendomstolen avseende det förändrade tekniska genomförandet av restaureringen.

Så snart naturvårdsverkets framställning inkommit kommer ärendet att beredas i vanlig ordning.

Anf. 19 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Carlsson för svaret på min fråga.

En enhällig riksdag uttalade sig år 1977 för en restaurering av Hornborgasjön. Detta innebar ett uppdrag till naturvårdsverket att genomföra fortsatta utredningar begränsade till endast *ett* restaureringsalternativ, dvs. skyddsinvallningar av värdefull åkermark.

I ett frågesvar den 10 oktober deklarerade jordbruksministern följande: "Om man frångår vad som kan bedömas vara riksdagens år 1977 klart uttalade mening blir frågan självfallet föremål för riksdagens förnyade prövning." Jordbruksministern har goda skäl att göra ett sådant uttalande. I egenskap av jordbruksutskottets vice ordförande deltog han personligen i justeringen av det betänkande som riksdagen då godkände. Samma bedömning bör också statsrådet Carlsson göra, eftersom han var en av undertecknarna av en av de motioner som låg till grund för beslutet.

I november offentliggjorde naturvårdsverket ett förslag som innebär att jordbruksmarken sätts under vatten. Därmed frångår verket den andemening som riksdagen har uttalat sig för. Därför måste frågan ställas: Anser regeringen att ett beslut av denna innebörd kan verkställas utan riksdagens medgivande?

Vidare vill jag, i likhet med LRF:s länsförbund i Skaraborg, påpeka att det i de senaste kalkyler som naturvårdsverket redovisat saknas en analys av de samhällsekonomiska kostnaderna liksom av effekterna för de enskilda jordbruksföretagen och jordbrukets struktur i området. Är regeringen därför beredd att medverka till att en sådan redovisning snarast kommer till stånd? Är regeringen dessutom villig att inför riksdagen redovisa vad

*Om naturvårdsverkets
förslag till restaurering
av Hornborgasjön*

projektet hittills har kostat staten, inkl. alla AMS-åtgärder, samt hur dessa medel har använts? Dessa uppgifter har stor betydelse för beräkningen av den totala kostnaden.

Anf. 20 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Fru talman! Det är väl känt att riksdagsledamöter inte tycker om att få pressmeddelanden om propositioner innan propositionerna föreligger. På samma sätt förutsätter jag att riksdagens ledamöter har förståelse för att regeringen inte vill fatta beslut på grundval av pressmeddelanden. Vi vill ha de handlingar som ligger till grund för ett verks ställningstagande. När jag har fått de handlingarna kommer jag självfallet att delge min uppfattning om innehållet.

Anf. 21 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Jag har ställt en klar och koncis fråga till statsrådet Carlsson: Anser regeringen att ett beslut av den innebörd som jag har redovisat här kan verkställas utan riksdagens medgivande? Jag vill gärna ha ett svar på den frågan.

En byråchef, nämligen Sven Rosén på naturvårdsverket, säger i en intervju i Skaraborgs Läns Allehanda den 27 november, att förslaget är en politisk fråga som regeringen måste besluta om.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1985/86:242 om åtgärder mot passiv rökning

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Margareta Winberg har frågat statsrådet Ingvar Carlsson om försäkringsöverdomstolens nyligen meddelade dom angående arbetsskada vid passiv rökning kommer att föranleda åtgärder från hans sida.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Tobaksrökningens hälsorisker har länge varit kända. Även riskerna med s. k. passiv rökning har uppmärksamats alltmer. Arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen gav 1983 ut allmänna råd om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär. Utgångspunkten för de allmänna råden är att en rökfri miljö skall vara det normala och att en rökares önskan att röka bör vika för andras önskemål om en rökfri miljö.

Genom en enkät till samtliga statliga myndigheter om hur de allmänna råden efterlevs har det framkommit att åtta av tio statliga arbetsplatser har infört någon form av begränsning av tobaksrökningen. Socialstyrelsen har fått särskilda medel för att fortlöpande följa upp de allmänna råden.

Glädjande nog har tobaksrökningen också minskat betydligt under senare år, samtidigt som attityderna till rökning har förändrats.

Hälsoriskerna vid s. k. passiv rökning måste dock begränsas ytterligare. Kombinationseffekter av tobaksrök tillsammans med andra hälsovådliga ämnen i arbetslivet, t. ex. asbest, måste vidare beaktas.

Tills vidare bör åtgärder mot rökningens skadeverkningar i arbetslivet i första hand utformas i samverkan på arbetsplatserna med ett slutligt ansvar för arbetsgivaren att se till att arbetsmiljön är sund och säker.

Ytterligare restriktioner kan dock behöva övervägas om de allmänna råden och informationsinsatserna inte får tillräcklig effekt. Det ankommer i första hand på arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen att överväga om vad som framkommit genom försäkringsöverdomstolens dom kräver förändringar i regleringen.

Anf. 23 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! 1982 avled ritterskan Gun Palm. Dödsorsaken var lungcancer med metastaser. Hon hade utfört sitt arbete på maskinkontoret i ett stort rum. Där arbetade tio personer, varav sex var rökare. Ventilationen var inte bra, och fönstren fick inte öppnas eftersom ventilationen då inte skulle fungera.

1981, ett halvår före sin död, gjorde Gun Palm en skadeanmälan därför att hon hade fått lungcancer och begärde arbetsskadeersättning. Försäkringskassan nekade att bifalla denna begäran efter Gun Palms död. Dödsboet vidhöll kravet, och försäkringsrätten och sedermera försäkringsöverdomstolen gav dödsboet rätt.

Denna dom är unik. Från att ha varit främst en hälsopolitisk fråga blir nu rökningen dessutom en arbetsmiljöfråga.

Det finns många människor i detta land som har samma arbetsituation som Gun Palm och som mot sin vilja utsätts för passiv rökning på sin arbetsplats.

Anna-Greta Leijon beskriver i svaret de allmänna råd som socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen har givit ut. Det står i svaret att på åtta av tio av de statliga arbetsplatserna har man infört någon begränsning av tobaksrökningen.

Om man studerar siffrorna ytterligare visar det sig att vid 75 % av dessa arbetsplatser fanns begränsningarna redan innan de allmänna råden gavs ut. Det visar sig också att endast en femtedel av dessa 80 % följde råden till punkt och pricka. En del hade t. ex. rökfria sammanträden.

I slutet av svaret står det att ytterligare restriktioner kan behöva övervägas. Jag skulle vilja fråga Anna-Greta Leijon: Vilka restriktioner avses, med tanke på vad jag har sagt om hur de allmänna råden följs? Anser Anna-Greta Leijon att den passiva rökningen är en arbetsmiljöfråga?

Anf. 24 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Den passiva rökningen är en arbetsmiljöfråga, men jag kan inte i dag ange vilka eventuella ytterligare begränsningar som behövs. Det första och viktigaste framgick av vad jag sade och av vad Margareta Winberg yttrade, nämligen att de råd och anvisningar som finns verkligen skall följas.

Får jag som gammal storrökare – den här veckan är det faktiskt drygt sju år sedan jag slutade – säga att jag vet att rökarna tidigare faktiskt var mycket mera hänsynslösa än dagens rökare. Det har skett en väldig förändring, och den kommer att spela en stor roll. Naturligtvis önskar jag att man skulle kunna klara det här problemet genom ömsesidigt hänsynstagande arbetskamrater emellan och utan formella restriktioner.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

*Om en undersökning
av de samhällsekon-
omiska följderna av
arbetslösheten*

Anf. 25 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag tycker att det som Anna-Greta Leijon sade var mycket bra, nämligen att den passiva rökningen är en arbetsmiljöfråga. I arbetsmiljölagens 6 § står det faktiskt: "Ämne som kan föranleda ohälsa och olycksfall får användas endast under förhållanden som ger betryggande säkerhet." Men bestämmelsen efterlevs inte. I arbetarskyddstyrelsens tolkning av arbetsmiljölagen och i arbetarskyddstyrelsens anvisningar till yrkesinspektionen betonas inte betydelsen av arbetstagarens rätt till en rökfri miljö. Detta får till följd att yrkesinspektionen i olika distrikt inte har ansett sig kunna ingripa mot rökiga arbetsmiljöer ens i de fall då man så önskat. Jag hoppas att arbetsmarknadsministerns uttalande föranleder arbetarskyddstyrelsen att ge ut ytterligare och mera strikta anvisningar till yrkesinspektionen.

Anf. 26 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! I går var jag på arbetarskyddstyrelsen, och arbetarskyddstyrelsens generaldirektör upplyste mig då om att han vid ett av styrelsens kommande sammanträden avser att ta upp frågan om passiv rökning.

Anf. 27 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är alldeles utmärkt, och särskilt glädjande är det att en socialdemokratisk regering, som har en mycket fin tradition när det gäller arbetsmiljöfrågor, driver också denna miljöfråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1985/86:254 om en undersökning av de samhällsekonomiska följderna av arbetslösheten

Anf. 28 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Nils Berndtson har frågat mig om regeringen är beredd att företa en undersökning om de samlade samhällsekonomiska följderna av arbetslösheten.

Att arbetslöshet medför höga samhällsekonomiska kostnader betvivlar nog ingen. För att motverka arbetslösheten för också regeringen en aktiv arbetsmarknadspolitik, en politik som leder bort från passivt kontantstöd och främjar arbetslinjen. Genom en effektiv förmedling, utbildning eller möjlighet att få arbetslivserfarenhet genom ungdomslag och beredskapsarbete skapas förutsättningar för de arbetslösa att få ett fast och varaktigt arbete.

När det gäller den typ av undersökning som Nils Berndtson efterlyser vill jag hänvisa till att en sådan undersökning nyligen gjorts och finns framlagd i en rapport från Nordiska arbetsmarknadsutskottet om Arbetslöshetens kostnader i Norden. Även AMS har tidigare gjort sådana undersökningar, och ytterligare material kommer nu fram i den undersökning om socialbidragskostnaderna som görs av en grupp inom socialdepartementet.

Anf. 29 NILS BERNDTSON (vpk):

Fru talman! Arbetslösheten innebär mänskliga tragedier men också ett samhällsekoniskt slöseri av stora mått. Vad kostar arbetslösheten, vad skulle det betyda om samhällets insatser för de arbetslösas uppehälle i stället användes för att skapa arbetstillfällen? Det är något av denna problematik som har undersökts i Motala. Den kommunen är som bekant präglad av industrinedläggningar och arbetslöshet, men problemen har naturligtvis motsvarighet på många orter i vårt land. Det är därför jag har frågat arbetsmarknadsministern om regeringen är beredd att företa en liknande undersökning efter riksmåttstock.

Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret, men vill något kommentera det. Jag tror inte att de undersökningar som åberopas i svaret täcker in vad jag efterlyst. De kanske ganska utförligt svarar på frågan vad olika bidragsformer kostar samhället, men vad det gäller är också att belysa och analysera vad det skulle betyda om tyngdpunkten i samhällets insatser låg på skapande av nya arbetstillfällen. Jag vill fråga: Vad avser regeringen att göra för att klarlägga dessa större sammanhang?

Anf. 30 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag tror faktiskt att om man går igenom de samlade undersökningar som finns får man fram mycket av vad Nils Berndtson är ute efter. Det finns både i den undersökning som Nils Berndtson refererar till och i den som arbetsmarknadsstyrelsen har gjort mycket sifferberäkningar över vad olika åtgärder kostar, t. ex. hur stort inkomstbortfallet blir, vilka skattintäkter resp. skattebortfall som uppstår för kommuner och stat osv.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja säga att för att belysa dessa frågor har vi ett särskilt institut som kort uttryckt kallas EFA. Det har ett särskilt forskningsprogram som handlar om många olika saker på arbetsmarknaden och där man både direkt och indirekt kommer in på frågor som rör arbetsmarknadens kostnader i olika avseenden och också vad man kan få ut av olika åtgärder. Man belyser sådant som jag förstår att Nils Berndtson är ute efter, dvs. vad positiva åtgärder kan få för ekonomiskt utfall. Så jag tror att det redan finns ganska mycket upplysningar av det här slaget.

Anf. 31 NILS BERNDTSON (vpk):

Fru talman! Jag tror också att det finns mycken kunskap om kostnader för arbetslösheten, bl. a. i form av anslag till de olika stödåtgärderna, men poängen skulle vara att ta ett samlat grepp på problemställningarna och grundligt genomlysa frågorna. Jag försöker dra den positiva slutsatsen av vad arbetsmarknadsministern säger, att när detta material finns och man tar itu med det skulle man kanske kunna få en samlad bild av situationen och då gärna med inriktning på frågan om andra former av stöd skulle ha större effekt.

Det finns naturligtvis också dolda kostnader, t. ex. de psykiska och andra konsekvenser som arbetslösheten för med sig och som kan ha verkningar långt in i framtiden. Jag tror att även om det redan finns mycket material så finns det behov av att gå vidare och analysera dessa frågor.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Låt mig helt kort informera om att så sent som i förra veckan anordnades under de s. k. läkardagarna ett symposium om just de andra effekterna av arbetslöshet. Det finns ett antal forskare som fortgående arbetar med att utreda de negativa effekterna på människor av arbetslöshet.

Anf. 33 NILS BERNDTSON (vpk):

Fru talman! Det gläder mig att det pågår ett sådant arbete. Den undersökning som har gjorts med forskningsresurser i Motalafallet är så intressant att man bör utföra en sådan för samhället i dess helhet. Jag hoppas att den undersökningen kan stimulera till en ordentlig kartläggning efter riksmåttstock.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1985/86:237 om planerad utbyggnad av Råne älv

Anf. 34 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Britta Bjelle har frågat statsministern vilket motiv som har varit avgörande för regeringens beslut att föreslå en utbyggnad av Råne älv. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Det av riksdagen beslutade utbyggnads målet för vattenkraften uppgår till 66 TWh/år. För att uppnå detta mål har riksdagen fattat beslut om en plan för fortsatt vattenkraftsutbyggnad. I denna plan ingår utbyggnadsprojekt som berör vissa delar av Råneälven. I den bedömning riksdagen gjort ingår, förutom energipolitiska aspekter, även en översiktlig bedömning av möjligheterna att genomföra olika projekt med hänsyn till motstående intressen samt kommunens och lokala intressens synpunkter. Det rådde stor politisk enighet i både vattenkraftberedningen och riksdagen om att föra vissa utbyggnadsprojekt i Råneälven till planen. Endast vänsterpartiet kommunisterna motsatte sig detta. I propositionen framhölls att planen inte föregriper en vattenlagsprövning. När riksdagen behandlade planen för vattenkraftsutbyggnad betonades vikten av att planen genomförs på ett sådant sätt att man uppnår en geografiskt samlad och i tiden utsträckt sysselsättning. Vidare skall vid utformningen av planen en grundläggande utgångspunkt vara att den skall innebära minsta möjliga miljöpåverkan.

Avgörande är således en energipolitisk bedömning som redan gjorts av riksdagen samt en prövning enligt vattenlagen som kommer att ske. Om projekten bedöms möjliga att genomföra med hänsyn till vattenlagsprövningen har statsmakterna således ställt kraven på företagen att projekten skall medföra bästa möjliga sysselsättningseffekt för den bygd och region som berörs och genomföras med stor hänsyn tagen till lokala opinioner och bevarandeintressen.

Anf. 35 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Birgitta Dahl för svaret.

Råneälven är det enda återstående outbyggda vattensystemet inom Bodens och Luleå kommuner och är i storleksordningen den femte av Norrlands outbyggda älv. En utbyggnad innebär ett omfattande och definitivt ingrepp i älven och därmed förlust av ett stort stycke sammanhängande natur. Eftersom de motstående intressena för älvens bevarande är så starka när det gäller Råne älv är det särskilt viktigt för debatten att alla berörda vet vilket som är regeringens skäl till att älven byggs ut.

Beträffande Råne älv har det förekommit dubbla budskap från regeringen. Först har vi statsrådets olika uttalanden i Norrbotten, vilka går ut på att vi skall bygga ut Råne älv av sysselsättningsskäl. I regeringens proposition 1985/86:25 heter det i det avsnitt som handlar om att statens vattenfallsverk skall överta fallhöjder i Råne älv från BÅKAB: "En utbyggnad av Råneälven skulle innebära en direkt sysselsättning om 950 manår och skulle således förbättra sysselsättningsläget för vattenfallsverkets byggnadsorganisation inom Norrbotten."

Mot det står vad statsministern sagt, nämligen att han inte kan tänka sig bygga ut någon av de orörda älvorna enbart av sysselsättningsskäl.

Det svar jag nu har fått av statsrådet tolkar jag så att statsrådet numera menar att endast en energipolitisk bedömning skall ligga till grund för prövningen av om Råne älv skall byggas ut eller ej. Detta kommer att hyfsa debatten. Då frågar jag statsrådet: Kan man av svaret också dra den slutsatsen att vattenkraftsutbyggnad ej kan accepteras av sysselsättningsskäl?

Anf. 36 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Den som noga hade tagit reda på vad statsministern, jag och andra medlemmar av regeringen verkligen sagt – muntligt i anföranden eller skriftligt i propositioner – skulle ha haft klart för sig att det aldrig rått något tvivel om att det är energipolitiska bedömningar och prövning enligt vattenlagen som avgör om utbyggnad skall ske. Sedan är det en helt annan sak att vi dessutom ställer kravet att den utbyggnad som faktiskt kommer till stånd skall utföras på ett sådant sätt att den blir till nytta. Det är om detta som den proposition Britta Bjelle citerar handlar – inte om frågan om Råneälven skall byggas ut eller inte.

Jag vill också upplysa kammaren om att folkpartiet faktiskt var med om att föra Råneälven till planen, både i vattenkraftberedningen och när riksdagen förra året behandlade planen.

Anf. 37 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Om det nu enbart är en energipolitisk bedömning som ligger till grund för att regeringen vill bygga ut Råne älv kommer debatten att bli renare. Då kan man konstatera att Råne älv ger endast 0,27 TWh i energitillskott. Detta mycket marginella energitillskott skall ställas i relation till Råne älvs alternativvärde: En vacker skogsälv som vi i Luleå och Bodens kommuner behöver för den fortsatta utvecklingen av turismen, en älv som outbyggd har stor betydelse för rennäringen. Som rekreativsområde är

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

*Om miljön på södra
Djurgården i Stock-
holm*

älven underbar för fiske och paddling. Det är en älv som ger den utrotningshotade uttern och dessutom flodpärlmusslan möjligheter att överleva.

Vid den jämförelsen blir valet givet: Råne älv bör ej byggas ut. Detta är en ståndpunkt som jag utgår från att statsrådet också kommer att inta nu när sysselsättningskålen inte längre skall påverka bedömningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1985/86:248 om miljön på södra Djurgården i Stockholm

Anf. 38 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Elisabeth Fleetwood har frågat miljöministern vad han avser att vidta för åtgärder för att tillse att miljön på södra Djurgården inte försämras på grund av det eventuella uppförandet av en ny museibygnad för regalskeppet Wasa. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Inledningsvis vill jag påminna om att regeringen i april månad 1984 fattade beslut om att lämna uppdrag till byggnadsstyrelsen att projektera det nya Wasamuseet med skeppet placerat i Galärvarvsdockan. Detta förslag hade dessförinnan behandlats av tävlingsjuryn för arkitekttävlingen och byggnadsstyrelsen, där frågan om museets placering och utformning varit föremål för ingående studier. Beredningen av projektet har skett i nära kontakt med Stockholms kommun. En sammanvägning av alla faktorer, såsom påverkan av miljön i området, de utställningsmässiga förutsättningarna, investeringskostnaden m. m. har talat för att museet placeras i Galärvarvsdockan. Förslaget har även varit utställt för allmänheten i Stockholm under våren 1985. Frågan om museets placering och utformning har således redan varit föremål för allsidig beredning.

Anf. 39 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag vill börja med att säga att jag beklagar att miljöministern inte tagit tillfället i akt att visa sitt intresse för en innerstadsmiljöfråga av mycket stor dignitet.

Jag vet att ett flertal statsråd – Kjell-Olof Feldt, Ingvar Carlsson och Bengt Göransson – häromdagen blev föremål för en uppvaktning av en lång rad organisationer i Stockholm, miljöorganisationer, hembygdsorganisationer och företrädare för fyra i Stockholms kommunfullmäktige representerade partier, dvs. moderaterna, folkpartiet, socialdemokraterna och stockholmspartiet.

Jag är således inte glad över svaret, herr Göransson. Jag skulle vilja fråga: Lyssnar inte regeringen på opinionen? Här står en lång rad organisationer och ber om en omprövning. De är oroliga för Stockholmsmiljön. Vad händer? Är man aldrig beredd att ompröva ett ställningstagande och konstatera att man gjort en felaktig bedömning? Är man beredd att köra vidare trots den oro och alla de protester som framkommit?

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Anser inte Bengt Göransson att en översiktlig planläggning borde ha föregått hela planeringen av det här miljökänsliga området på södra Djurgården? Anser inte Bengt Göransson att det finns stora risker för att Galärparken, som är ett så viktigt rekreatiomsområde för stockholmarna och som kostat Stockholms skattebetalare så mycket pengar, kommer att förstöras? Den kommer att delas i två delar. Man planerar vidare att så småningom eventuellt placera Sjöhistoriska museet i detta område. Vad blir då kvar för stockholmarna av denna fina miljö för deras rekreation?

Dessutom har vi just invigt en minneslund i anslutning till Galärvarvskyrkogården. Hur blir det med miljön där när detta bygge kommer till stånd? Och vad kommer att hända med Nordiska museet, denna fina riksbyggnad?

Anf. 40 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag hoppas att jag inte uppfattas som mästrande, om jag upprepar den fråga som ställdes till miljöministern och som jag har besvarat: Vilka åtgärder avser miljöministern vidta för att tillse att miljön på södra Djurgården inte försämras på grund av det eventuella uppförandet av en ny museibygnad för regalskeppet *Vasa*?

Frågan handlar alltså om vad som händer: Vad gör ni för att skydda miljön om ni uppför huset i Galärvarvsdockan? Jag har sagt att miljöfrågorna är som andra frågor beredda i förberedelsearbetet. Detta är alltså inte någon fråga som inte har varit föremål för diskussion.

Det finns betydande grupper som tycker att det har fattats ett dåligt beslut. De har självfallet all rätt att förfäktat sin uppfattning och har senast vid en uppvaktning inför mig i förrgår redovisat sin syn på frågan. De har lämnat in en skrivelse med krav på omprövning av beslutet. Den skrivelsen har jag tagit emot. I riksdagen har jag därutöver svarat på Elisabeth Fleetwoods fråga.

Anf. 41 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Naturligtvis uppfattas inte det Bengt Göransson säger som mästrande.

Visst har vi rätt att förfäktat vår uppfattning, men man lyssnar inte alls på oss. Finns det inte en risk för att rätten att förfäktat sin uppfattning mister sin udd om man gång på gång får veta att det som skall göras är allaredan gjort?

Vi tycker inte att den riksdag som i dag sitter och de tjänstemän som är verksamma i dag skall ha på sitt samvete att förstöra Stockholms miljö på det sätt som så många i Stockholm anser håller på att ske.

Anf. 42 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Låt mig bara ytterligare tillfoga att jag hoppas att det inte skall läggas mig till last att jag besvarat den fråga som ställts.

Anf. 43 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Naturligtvis inte. Jag är tacksam för att Bengt Göransson ville svara, eftersom Ingvar Carlsson inte ansåg att det var hans bord – det anser däremot jag att det var.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

Vi kommer naturligtvis att fortsätta att arbeta för Stockholms miljö och hoppas att så småningom få regeringen över på vår sida.

Om ökat bidrag till läromedel åt synskadade skolelever

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1985/86:255 om ökat bidrag till läromedel åt synskadade skolelever

Anf. 44 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jan Jennehag har frågat mig om jag avser att verka för att rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel åt synskadade får ökade resurser för att tillgodose synskadade elevers behov av läromedel.

Rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade har en väsentlig funktion att förse handikappade elever med läromedel.

Den nuvarande organisationen för rikscentralerna genomfördes den 1 juli 1977. Anslaget för verksamheten har sedan dess ökat från 3,8 milj. kr. till 13,2 milj. kr. Detta innebär en, också i reala termer, betydande ökning av rikscentralernas resurser.

Enligt riksdagens beslut tillämpas för innevarande budgetår ett reducerat huvudförslag om 1 % under anslaget till rikscentralernas verksamhet. Även i detta avseende är således rikscentralerna gynnade i förhållande till vad som gäller för flertalet myndigheter.

Vad gäller anslag till rikscentralerna för nästa budgetår återkommer jag i budgetpropositionen i januari.

Anf. 45 JAN JENNEHAG (vpk):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret, men det är inte mycket att ta fasta på för de synskadade.

Läromedelsbristen skapar stora problem för studerande inom den obligatoriska skolan, liksom inom högskolan. Trots att utvecklingen mot att synskadade elever undervisas i vanliga klasser har pågått sedan 1960-talet kvarstår bristen på läromedel. De otillräckliga resurserna medför dels att läromedlen levereras för sent, dels att de har dålig kvalitet, är dåligt redigerade eller helt enkelt för gamla.

Bristen medför att synskadade elever tvingas avbryta planerade studier eller välja linjer och utbildningar där man kan få nödvändiga läromedel.

Den välvilja som visas handikappade i valtider byts ofta snabbt till likgiltighet när regeringspolitiken skall omsättas i handling – vad vi har råd till, hur vi rangordnar våra utgifter, hur viktiga vi anser att de är. Tyvärr framgick det av svaret att de synskadade elevernas läromedel inte är särskilt viktiga.

Bengt Göransson anser att rikscentralerna är gynnade i förhållande till många andra myndigheter. Det hjälper inte de synskadade elever som är utan läromedel.

Anf. 46 Statsrådet BENGTT GÖRANSSON:

Fru talman! Det är angeläget för mig att med bestämdhet slå fast att regeringen med stöd av den allra största delen av riksdagen har anslagit betydande resurser för handikappades hjälpmedel. Utvecklingen av hjälpmedelscentralerna visar detta.

Sedan måste jag till Jan Jennehag uttala ett beklagande av att jag inte har möjlighet att ändra rutinerna för regeringens presentation i riksdagen av budgeten så att den passar under den tid då Jan Jennehag ersätter den vpk-ledamot som möjligen kan få ta emot det besked regeringen har att lämna när budgeten presenteras i januari.

Anf. 47 JAN JENNEHAG (vpk):

Fru talman! Det sista andas en viss positiv inställning. Jag skall be att Sven Henricsson nogta bevakar denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1985/86:235 om temaforskning vid Linköpings universitet kring barns förhållanden

Anf. 48 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Christer Nilsson har frågat mig vilka åtgärder som övervägs för att förverkliga planerna på temaforskning kring barns förhållanden (Barn-tema) vid universitetet i Linköping.

Universitets- och högskoleämbetet har i årets anslagsframställning föreslagit ett nytt forskningstema, Barn, vid universitetet i Linköping. Regeringens ställningstagande till detta förslag kommer att redovisas i 1986 års budgetproposition.

Som min principiella uppfattning vill jag betona att det är viktigt att den kunskap som finns inom olika discipliner kan samlas och användas på ett effektivare sätt för fortsatt forskning om barn. Många väsentliga problemområden faller mellan de etablerade disciplinerna. Ett tvärvetenskapligt arbete ger möjligheter att åstadkomma en helhetssyn och att komma åt ny kunskap om barn och deras livsvillkor. Behovet av ytterligare kunskaper är stort inom många samhällssektorer, inte minst inom skola och förskola.

Anf. 49 CHRISTER NILSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka utbildningsminister Lennart Bodström för svaret på min fråga, ett svar som jag uppfattar som klart positivt.

Vi vet i dag för litet om barns förhållanden, deras uppväxtmiljö och deras sociala bakgrunder. Därför är det viktigt att vi får en forskarutbildning och en forskning på detta verksamhetsområde, som i bästa fall kan sammanväva medicinska och humanistiska aspekter.

Visserligen finns forskning utomlands, men denna forskning kan inte utan vidare omsättas till svenska förhållanden, eftersom bakgrunderna är olika.

Jag ser fram emot en positiv skrivning i den kommande budgetpropositionen.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

Om fastighets- och bostadsförvaltning som högskoleutbildning

Om utredning om ansvaret för säkerheten hos tekniska implantat

nen, och jag hoppas att vi i bästa fall har en forskning i Linköping kring temat barn någon gång 1987.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1985/86:240 om fastighets- och bostadsförvaltning som högskoleutbildning

Anf. 50 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Fru talman! Magnus Persson har frågat mig om jag avser att fullfölja förslag från en arbetsgrupp i bostadsdepartementet resp. UHÄ rörande högskoleutbildning inom området fastighets- och bostadsförvaltning.

UHÄ:s förslag bereds i regeringskansliet med sikte på att förslag i frågan skall kunna läggas fram för riksdagen i 1986 års budgetproposition.

Anf. 51 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag ställt frågan är att det har förflutit rätt lång tid sedan den här saken första gången aktualiserades i riksdagskorridorerna och i departementet. Det finns ett klart uttalat behov av denna utbildning inom området fastighets- och bostadsförvaltning. Även från forskningssidan är man klart intresserad av en sådan utbildning.

Bostadsdepartementet tillsatte en arbetsgrupp den 24 augusti 1982. Den arbetade föredömligt snabbt och lade fram ett förslag redan i november samma år. I arbetsgruppen ingick en rad representanter för hyresgäster, Kooperation, Fastighetsanställdas förbund, osv. Därefter fick UHÄ regeringens uppdrag att utreda frågan.

Det svar jag i dag har fått är positivt. Det är bra att utbildningen kommer till stånd och att därmed en lång följetong avslutas. Och det är bara att gratulera branschen och de elever som nu skall genomgå denna utbildning, som branschen ropar efter.

Fru talman! Jag är mycket nöjd med det svar som utbildningsministern har lämnat här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1985/86:245 om utredning om ansvaret för säkerheten hos tekniska implantat

Anf. 52 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Fru talman! Margitta Edgren har frågat mig om jag givit utredningen om den medicintekniska säkerheten de direktiv som krävs för att utreda frågor som rör säkerheten för tekniska implantat, t. ex. hjärtklaffar.

Utredningen om den medicintekniska säkerheten har bl. a. fått i uppdrag att undersöka om en obligatorisk typprovning eller kontroll av medicinteknisk utrustning bör införas och vilka produktgrupper den i så fall bör omfatta.

Som ett exempel på en produktgrupp med mycket allvarliga följder för patienterna om de inte fungerar nämns i utredningsdirektiven omplantat, t. ex. hjärtklaffar, eftersom dessa inte är tillgängliga för fortlöpande kontroll, reparation eller utbyte.

Utredningen skall också föreslå hur en eventuell provnings- och kontrollverksamhet bör vara utformad och organiserad.

Utredningens arbete skall vara avslutat under år 1986.

Anf. 53 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag är mycket glad över socialministerns besked att den sittande utredningen har fått tilläggsdirektiv om att utreda de tekniska implantatens säkerhet. Möjligtvis skulle man kunna ställa frågan varför det har tagit så lång tid att komma fram till denna åtgärd. Den tid som har gått förlorad har haft sin inverkan på vanligt folks tilltro till sjukvården. Av olika skäl har någon av parterna inte tagit ansvar, och därför har också olyckorna kunnat ske. Materielen har inte hållit den kvalitet som man borde ha kunnat förvänta sig. Denna fråga har en etisk dimension och har betydelse för människors tilltro till hälso- och sjukvården.

Ingreppen gjordes på 1970-talet, och klaffarna drogs inte in av tillverkaren förrän 1983, trots att man ett par år dessförinnan – enligt vad som nu har kommit fram – visste att kvaliteten inte var den perfekta.

Jag är dock, som sagt, oerhört tacksam för svaret och för beskedet att utredningen om den medicintekniska säkerheten kommer att ta upp dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1985/86:252 om älgjaktens framtida utformning

Anf. 54 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Alf Svensson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för en allsidig och rättvisande undersökning om jägarnas inställning till samordnad resp. helt reglerad jakt.

Den av regeringen tillsatta utredningen om upplåtelse av jaktmark för älgjakt bör enligt sina direktiv bl. a. göra en uppskattning av hur många jägare som har anledning att söka sig nya jaktmöjligheter till följd av en ytterligare samordning av älgjakten.

För att få underlag för en sådan uppskattning genomför utredningen en undersökning bland jägare i tre län. Avsikten är att undersökningen skall ge en så rättvisande och allsidig information som möjligt om de frågor som utredningen har att belysa.

Anf. 55 ALF SVENSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksminister Svante Lundkvist för svaret. Jag kan mycket väl tänka mig att en och annan förvånas över att jag ställer frågor om älgjakt. Men saken förhåller sig så, att ganska många små jordägare både före valet och efter valet undrade hur det blir och vilka beslut

som kommer att fattas. Man känner alltså oro för sina egna rättigheter knutna till jordägandet.

Fru talman! I tidningen Land redovisade partierna före valet sina olika uppfattningar om samordnad älgjakt. Folkpartiets talesman Anders Frostell och centerpartiets Anders Dahlgren deklarerade då att man vill behålla den samordnade älgjakten. Som jag uppfattat saken var det en omsvängning från folkpartiets sida om man jämför med vad förutvarande jordbruksministern Eric Enlund sade i de här frågorna.

I början av året uttalade också statsminister Olof Palme att man skulle vara försiktig med att förändra i jaktformerna. Det var statsministerns uppfattning att systemet med samordnad älgjakt fungerade bra. Därefter lades ju också jakt- och viltvårdsberedningens förslag på is.

Det är mot bakgrund av detta som jag är förvånad om jordbruksdepartementet nu vill driva fram ett beslutsunderlag som är tillrättalagt för att man skall kunna avskaffa den samordnade älgjakten. Jag hoppas verkligen att så inte är fallet. Det vore beklagligt om socialdemokraterna gjorde upp om den här saken tillsammans med de stora jordägarna.

Det vore verkligen önskvärt att jordbruksministern redan nu kunde undanröja den oro som tusentals jägare runt om i vårt land känner. En klar deklARATION att den samordnade älgjakten skall behållas vore ett rakryggt besked, som skulle uppskattas av det s. k. småfolket.

Anf. 56 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Alf Svensson insinuerar både i formuleringen av sin fråga och i sitt inlägg nu att den undersökning som är påkallad från jordbruksdepartementets sida så att säga skulle göras mot bakgrund av någon typ av förutfattad mening i regeringen. Så är naturligtvis inte fallet. Alf Svensson säger att den här undersökningen bör genomföras på ett objektivt sätt. Han hänvisar till vissa rykten i sammanhanget.

Jag skulle vilja säga att den här undersökningen *skall* genomföras på ett objektivt sätt, inte bara *bör*. Sådant är alltså läget.

Undersökningen har kommit till just för att pröva vilka konsekvenser som skulle uppstå för vissa minoriteter vid den ena eller den andra formen av jakt. Inte minst har den kommit till för att man skall kunna utröna i vilken mån exempelvis marklösa jägare skulle ställas utanför möjligheten att jaga.

Anf. 57 ALF SVENSSON (c):

Fru talman! Insinuationerna tycker jag knappast att jag skall behöva stå för. De existerar alltså i sinnevärlden. Statsrådet bör känna en viss liten ynkelig tacksamhet över att han har fått det här tillfället att ta död på dem.

Jag är glad om undersökningen görs på ett objektivt sätt – och jag förväntar att så sker. Det är väl ändå inte orimligt att påstå att hållningen hittills varit något vacklande från regeringens sida.

Anf. 58 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Det senaste påståendet får stå för Alf Svenssons räkning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om åtgärder mot tillverkning av djurfoder innehållande självdöda djur

Anf. 59 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag besvarar frågorna från Ingbritt Irhammar och Kerstin Gellerman i ett sammanhang.

Jag vill för det första slå fast att det är ett ansvar för foderproducenten att se till att det foder som används som djurföda är av hög kvalitet och självfallet tjänligt för sitt ändamål och kan användas utan fara för djur och människa.

Jag vill vidare framhålla att det naturligtvis är oacceptabelt om självdöda djur, som inte är besiktigade, eller döda hundar och katter, mals ner för att användas som proteintillsatser i fodermedel. Detta måste upphöra.

Vid årsskiftet får vi en ny foderlagstiftning. Den innehåller bestämmelser om skärpta krav på kontroll av foder.

Jag har haft kontakt med lantbruksstyrelsen, som från årsskiftet svarar för foderkontrollen. Lantbruksstyrelsen kommer att se till att de förhållanden som nu lagts i dagen inte kommer att upprepas.

Utöver detta kan tilläggas att Slakteriförbundet på eget initiativ förklarat sig berett att inte utnyttja denna typ av avfall som råvara för fodertillverkning.

Anf. 60 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Avslöjandet i tisdags, att självdöda och sjuka djur – bl. a. hundar och katter – används som råvara i djurfoder, har sannerligen upprört och chockerat svenska folket. Smådjursägare känner sig förtvivelade över att deras kära sällskapsdjur fått i sig kadaverrester genom hund- och kattmaten.

Att självdöda och sjuka djur används vid denna tillverkning är i högsta grad octiskt. Det är nu mycket viktigt att återupprätta förtroendet mellan producenter och konsumenter vad gäller hög kvalitet på foder och mat.

Av jordbruksministerns svar kan jag konstatera att vi är överens om att omtalad verksamhet skall upphöra. Det är positivt. Likaså är det positivt att LRF och Slakteriförbundet har reagerat så snabbt för att få stopp på denna typ av hantering, trots att den tycks ha varit sanktionerad av myndigheterna.

Den nya foderlagen kommer att innebära skärpta krav på kontroll av inhemskt producerat foder, och det är bra. Men vi har dessutom en import på detta område, och en ganska stor sådan. Inom centern anser vi att samma etiska värderingar måste gälla även importerat foder. Därför vill jag fråga jordbruksministern följande: Är regeringen beredd att förhindra import av katt- och hundmat och annat djurfoder som i annat land är producerat på samma sätt och av samma produkter som nu förbjuds, eller stoppas, i Sverige?

Anf. 61 KERSTIN GELLERMAN (fp):

Fru talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret, även om jag inte tycker att jag fick rätt svar. Svaret hänvisar till ny foderlagstiftning, medan jag frågade om de hälsorisker som finns i samband med tillverkning och ätande av detta djurfoder.

Faktum kvarstår i alla fall: självdöda och ruttnande kor har använts till djurfoder. Detta besked kablades på tisdagen ut till svenska folket. Det var nog flera än jag som satte frukosten i vrångstruppen.

Slakteriförbundet och lantbrukskooperationen har sedan lång tid känt till den här tillverkningen och att den bedrivits i deras anläggningar. Lantbruksnämnder, lantbruksstyrelsen, livsmedelsverket och hälsovårdsnämnder har fått upprepade anmälningar från lantbrukare vars kor mått dåligt, drabbats av juverinflammationer eller fått diarréer. Enskilda personer har stångat pannan blodig mot samma myndigheter när de gjort anmälan om att deras egna sällskapsdjur som avlidit använts vid fodertillverkningen.

Men det är inte tack vare jordbruksministern eller någon statlig myndighet som den här verksamheten stoppas. Det har skett tack vare en god insats från journalister på Riksradiön. När avslöjandet kom, reagerade matproducenterna omedelbart. Risken att konsumtionen av nötkött och fläskkött skulle minska fick lantbrukskooperationen att dra öronen åt sig.

Det som särskilt oroar mig i detta sammanhang är att trots att förhållandet att djurkadaver blandats in i djurfoder varit känt länge, har inget gjorts från myndigheterna. Redan för flera år sedan ville lantbruksstyrelsen sätta i gång forskning på detta område. Detta stoppades av lantbrukskooperationens forskare. Enligt statssekreteraren i jordbruksdepartementet skall det alltid finnas pengar för sådana här utredningsuppdrag inom myndigheter. Varför har ingenting gjorts? Anser jordbruksdepartementet att denna fråga är oviktig, eller har den helt enkelt varit okänd för jordbruksministern?

Anf. 62 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Det sista är riktigt – att frågan har varit okänd.

Jag har i det svar som jag levererat slagit fast vad som bör gälla i fortsättningen och vilka åtgärder som kommer att vidtas. Dessutom kan jag svara på den tidigare frågan beträffande import, att det ingår i lantbruksstyrelsens uppgift att se till att vi får en tillämpning som även när det gäller importerade varor svarar mot de krav som kommer att ställas.

Anf. 63 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! I den nya foderlagen tillgodosågs ett gammalt centerkrav, att användningen av fodertillsatser som innehåller antibiotika och andra kemo-terapeutiska medel med tillväxtbefrämjande syfte skulle förbjudas.

Däremot avslog socialdemokratiska riksdagsmän centerns yrkande att samma krav skulle gälla för det foder som vi importerar. Av den anledningen undrar jag om kraven framöver kommer att gälla det vi importerar.

Anf. 64 KERSTIN GELLERMAN (fp):

Fru talman! Jag sade tidigare att det är bra att vi får en ny foderlagstiftning och föreskrifter så att vi kan få en bättre kontroll efter nyår. Men jag har inte fått svar på frågan om forskning kring hälsorisker.

Fortfarande kommer det att finnas sjuka och nödslaktade djur som mals ned till köttfodermjöl och djurfetter – djur som kanske fått stora doser medicin. Genom uppvärmningen till 140° försvinner visserligen mikrobakterier och salmonellabakterier, men vi vet inte vilka nya kemiska produkter

som kan bildas vid denna uppvärmning.

Den forskning som tidigare aktualiserats har uppenbarligen stoppats av forskare hos foderproducenterna. Vi brukar säga att vi har någorlunda fri forskning vid våra universitet, och vi är angelägna om att dra upp gränser mellan forskare och avnämare.

Jag vill därför fråga jordbruksministern: Avser jordbruksministern att vidta åtgärder för att initiera forskning kring innehållet i djurfoder och dess eventuella hälsorisker?

Anf. 65 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Taletiden är slut.

Anf. 66 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Fru Irhammars fråga har jag redan svarat på. Till fru Gellerman vill jag säga att det inte kommer att finnas den typ av foder som fru Gellerman är orolig för att vi skall ha även i fortsättningen. Med den ordning som nu kommer att gälla kommer alltså sådant foder inte att finnas.

Anf. 67 KERSTIN GELLERMAN (fp):

Fru talman! Det kanske låter betryggande här i kammaren med denna försäkran att sådant foder inte kommer att finnas. Men jag menar att vi måste följa den här frågan, och jag förutsätter att man inom jordbruksdepartementet vidtar de åtgärder som behövs för att initiera forskning, om och när det skulle behövas. Jag är övertygad om att problemet inte försvinner i en handvändning.

Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1985/86:243 om verksamheten vid Svenska Rayon AB i Vålberg

Anf. 68 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Magnus Persson har frågat mig om jag tänker vidta några åtgärder mot bakgrund av de diskussioner som han erfarit pågå mellan Svenska Rayon AB och berörda personalorganisationer om ändrade ägarförhållanden och produktionsneddragningar vid bolaget som enligt honom inte skulle vara godtagbara från beredskapssynpunkt.

Av försörjningsberedskapskäl ingicks i januari 1983 ett avtal mellan staten genom överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) och Svenska Rayon AB om upprätthållande av produktion och produktionskapacitet av viskosfiber under åren 1983 – 1987. Som ersättning härför erhåller Svenska Rayon AB beredskapslån.

Svenska Rayon, som ägs av KF Industri AB, har under senare tid haft vissa lönsamhetsproblem. ÖEF har av representanter för bolagen informerats om olika lösningar som övervägs för att möta dessa svårigheter. ÖEF:s ståndpunkt har därvid varit att villkoren i gällande avtal skall innehållas och

att syftet med avtalet är att produktionskapaciteten hos Svenska Rayon AB skall kunna tryggas långsiktigt.

Jag vill framhålla att det är ÖEF som för staten ansvarar för avtalet med Svenska Rayon AB. ÖEF har inte lämnat några förslag till regeringen i frågan. Jag ser därför för närvarande inga skäl att föreslå regeringen att vidta några åtgärder.

Anf. 69 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på den framställda frågan.

Frågan berör verksamheten vid Svenska Rayon AB i Vålberg, som ligger i min hemkommun Karlstad i Värmlands län. Under årens lopp har det cirkulerat en rad rykten om huruvida det skulle bli fortsatt produktion eller ej och om ändrade produktionsförhållanden vid fabriken.

Ett av de konkreta förhandlingsalternativ som nu föreligger innebär en total nedläggning av fabriksenheten och stopp för all produktion av viskosfiber inom en inte alltför avlägsen framtid.

Fru talman! Ur beredskapssynpunkt är fabriken, enligt överstyrelsen för ekonomiskt försvar, en värdefull faktor för fortsatt produktion. Det finns vissa ingångna avtal mellan ägarna och ÖEF. Skulle en total nedläggning bli verklighet, finns det inte längre någon inhemsk fabrik som garanterar denna viktiga produktion.

Enligt vad jag har erfarit är det två alternativ som för närvarande diskuteras. Det ena är att man skall nå en avtalskonstruktion för ytterligare en tidsperiod. Det andra är ett lagerhållningsalternativ, som kostar i storleksordningen samma summa pengar som nuvarande avtal mellan ÖEF och Svenska Rayon. Då frågar man sig självfallet, fru talman, om inte det första alternativet är att föredra.

Om ÖEF återkommer till regeringen och säger: Här har vi ett alternativ som vi har fastnat för, är försvarsministern och regeringen då beredda att diskutera ytterligare medel, som kan ge fortsatt produktion vid Svenska Rayon? Det är den frågan som både kommunen och de anställda vid fabriken i dag ställer. Det vore bra, fru talman, om försvarsministern kunde ge en antydning om huruvida man är beredd att diskutera frågan när ÖEF återkommer till regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1985/86:246 om stämpelskatten på aktier

Anf. 70 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Regeringen är av konstitutionella skäl förhindrad att utfärda föreskrifter som avviker från bestämmelserna i lagen om stämpelskatt på aktier. Däremot har, som Hugo Hegeland anger, regeringen möjlighet att i särskilda fall medge nedsättning av eller befrielse från stämpelskatt, om synnerliga skäl föreligger. Denna möjlighet har regeringen delegerat till

riksskatteverket. Riksskatteverkets beslut i sådana frågor kan överklagas till regeringen.

Hittills har regeringen prövat ett ärende om nedsättning av stämpelskatt i samband med höjningen av stämpelskatten på aktier den 1 juli 1985. I det fallet fann regeringen inte att synnerliga skäl för nedsättning förelåg.

Ärenden av detta slag avgörs efter en prövning av omständigheterna i varje enskilt fall. Det är därför inte möjligt att generellt avgöra om nedsättning kan medges eller inte i andra fall som prövas av riksskatteverket eller regeringen.

Anf. 71 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret, som i vissa avseenden är upplysande. För att inte denna fråga skall självdö, för att anspela på ett tidigare inlägg, och det papper som vi skriver våra frågor och svar på eventuellt malas ner och sedan användas till föda till något hungrigt statsråd, har jag tagit upp frågan på nytt.

Jag tycker nämligen att det är litet diskutabelt att regeringen har funnit att det inte har förelegat "synnerliga skäl" för en nedsättning av stämpelskatten. Jag har därför en fråga till finansministern: Är det inte "synnerliga skäl" när ett antal företag *under våren* har lagt in ansökan till patent- och registreringsverket om registrering av nytt bolag eller nyemission av aktier – det gäller dock inte LEO, som är aktuellt just nu – och lagen sedan ändras den 1 juli i år och stämpelskatten höjs till det dubbla? Då dessa företag får betala denna dubbla stämpelskatt är det ändå en form av retroaktiv beskattning – dvs. man tillämpar lagen retroaktivt. Det bör väl anses som "synnerliga skäl".

Jag skulle gärna vilja att finansministern för en gångs skull gick upp i debatten igen och svarade på frågan. Jag vore tacksam om statsrådet inte, när nu fru talmannen kastar ett frågande öga mot honom när det gäller möjligheten till replik, skakar på huvudet en gång till. Det har Kjell-Olof Feldt gjort så många gånger att jag är rädd att huvudet ramlar av om han gör det igen – och det vore synd på regeringens bästa huvud.

Anf. 72 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lättprovocerad som jag är när det gäller att göra inlägg i denna kammare vill jag försöka svara Hugo Hegeland på följande sätt: När man i lagstiftningen använder begreppet "synnerliga skäl" är det för att markera att dessa skäl skall vara mycket starka. Vi har en annan formulering som kallas "särskilda skäl", och de behöver inte vara fullt så starka.

I det enskilda ärende det här gäller har jag gjort en ingående prövning av de skäl som sökanden angav, men jag finner inte att de skälen var synnerliga, och alltså har vi avslagit ansökan. Eftersom det är av riksdagen överlåtet till regeringen att med sitt mer eller mindre goda omdöme avgöra när sådana här skäl föreligger, kan vi inte lämna några generella beskrivningar av i vilka lägen som synnerliga skäl kan åberopas.

Anf. 73 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag tackar finansministern för detta synnerliga tillmötesgående i denna särskilda fråga, och jag får väl nöja mig med det svar jag har fått.

Regeringen har en fördel. Den behöver inte motivera sina svar. Då finns

alltid möjligheten att man kan fatta okloka beslut, men jag litar på finansministerns omdöme.

Jag hoppas att inte det tidigare beslutet kommer att vara prejudicerande för andra fall, där det kanske verkligen finns synnerliga skäl att exempelvis bevilja nedsättning av skatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1985/86:253 om rätten att använda utlandsregistrerad bil

Anf. 74 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Den fråga som Karl Erik Eriksson tar upp gäller rätten för en person som är bosatt i Norge att där använda en bil som är registrerad i Sverige. På svenskt initiativ har sådana frågor diskuterats inom en nordisk expertgrupp för gränshandel och resandetrafik. I en rapport till nordiska ministerrådet i september i år har expertgruppen rekommenderat att en särskild expertgrupp tillsätts av nordiska ministerrådet för att utreda frågan om temporär tull- och avgiftsfrihet, beskattning och registrering av sådana personers bilar som används av personer, vilka bor i ett land och arbetar i ett annat eller vilkas bostadsort är oklar.

Det är min förhoppning att nordiska ministerrådet redan nu i december kan besluta om att tillsätta en sådan nordisk expertgrupp.

Anf. 75 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Fru talman! För gränstrakternas folk, som är beroende av att få bort den byråkrati som berörs här, är det tragiskt att det dröjer så länge som det gör innan det blir en lösning.

Jag har i min fråga tagit upp ett konkret exempel. En norsk medborgare – en pastor – har fått tjänst på den svenska sidan, där han har Årjäng och Sillerud som verksamhetsområden. Han har för sin verksamhet – hembesök och liknande – hyrt en svensk bil. Men när han skall åka hem till Örje i Norge får han inte köra den till sitt hem, eftersom han inte får ta den över gränsen. Han får i stället vid kanske tiotiden eller halv elva-tiden på kvällen ringa till familjen och fråga om frun kan hämta honom vid tullstationen vid Örje. – Hon tittar efter om barnen sover, och sedan säger hon att hon skall komma och möta honom halv elva. Han ställer sin bil, och hon kör honom hem till bostaden och på morgonen därefter tar de den norska bilen – som hustrun behöver för sitt arbete – och kör till gränsen. Sedan sätter han sig i sin svenskregistrerade bil och åker till sitt arbete på nytt.

De håller på att knäckas av detta!

Jag tog ett annat exempel i en motion 1984. Min motion var en av de få motioner som bifölls av riksdagen. Utskottet sade då: Det är en byråkrati som vi måste försöka få bort på det nordiska planet. Riksdagen gjorde en beställning hos finansministern och anförde att man ville ha bort dessa regler.

Nu säger finansministern att det tillsatts en expertgrupp, som har kommit fram till att det skall utses en särskild expertgrupp. Finansministern tror att den särskilda expertgruppen skall utses i december.

Med tanke på människor som berörs av denna byråkrati, herr finansminister, vill jag fråga: När kan det komma ett konkret förslag, som löser de här problemen för dem som är beroende av att få bort krånglet?

Anf. 76 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Det anklagande pekfinger som Karl Erik Eriksson riktar mot mig bör han nog också rikta mot Oslo. Den första expertgruppen hade den bestämda avsikten att försöka lösa denna fråga tillsammans med en rad andra frågor som också visade sig vara mycket svårlösta i vårt umgänge med den norska regeringen. Man kom emellertid inte till någon annan lösning än att man får ta upp frågan en gång till.

Det har faktiskt gjorts mycket aktningvärda försök att minska på byråkratin och krånglet i denna fråga, men här är det två parter som skall komma överens. Jag vill hävda att vi från svensk sida har försökt göra allt vad på oss ankommer för att problemen skall kunna lösas. Nu får vi ta upp frågan på nytt i en särskild omgång. Karl Erik Eriksson vet lika väl som jag att vi minsann inte bestämmer över hur den norska regeringen ställer sig till dessa frågor. Jag kan bara uttrycka förhoppningen att vi så snart som möjligt skall kunna klara ut problemen.

Anf. 77 Andre vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Fru talman! Att jag pekar på finansministern är ganska naturligt – han är den ende jag kan peka på och få blicken på. Jag kan inte peka på Oslo.

Finansministern och jag är överens om förhoppningen att detta problem skall lösas. Det är naturligtvis inte bra att frågan först skall tas upp i en institution och att det tillsätts en expertgrupp, som i sin tur kommer fram till att det skall vara en extra expertgrupp. Jag tycker att finansministern skall kämpa vidare. I den här frågan har han hela svenska riksdagen bakom sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

**21 § Svar på fråga 1985/86:256 om sammansättningen av
skatteförenklingskommittén**

Anf. 78 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om jag inte anser det olämpligt att det kommer att saknas parlamentariska inslag i en så viktig utredning som den som görs av skatteförenklingskommittén.

Skatteförenklingskommittén har nyligen lagt fram ett betänkande med principförslag rörande såväl taxeringsförfarandet som skatteprocessen och det allmännas processföring. Tanken är att statsmakterna skall ta ställning till principförslagen och att kommittén därefter skall utarbeta detaljförslag. Betänkandet remissbehandlas för närvarande, och avsikten är att en proposition skall föreläggas riksdagen i vår. Kommittén arbetar under tiden vidare med vissa rent processuella frågor. Med hänsyn till att utredningsarbetet nu gått in i ett mera detaljbetonat och tekniskt skede har jag ansett det lämpligt att minska antalet personer i kommittén och ombilda den till en expertkommitté.

Anf. 79 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag skall be att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Under den gångna hösten har det med all önskvärd tydlighet visat sig hur svårt det är för den enskilde att hävda sig mot skattemyndigheten. Problemen kan sammanfattas i två punkter.

1. Taxeringsprocessen tar ofta så lång tid att den skattskyldige får ligga ute med pengar orimligt länge med dåliga möjligheter till anstånd.

2. Den skattskyldige är i klart underläge mot skattemyndigheten med dess stora resurser och väl utbildade personal. Även om en långdragen och dyrbar process vinnns får den enskilde själv betala sina kostnader för biträde m. m. Någon avdragsrätt föreligger inte heller för dessa kostnader.

Den första frågan om tidsutdräkten och bristande anståndsmöjligheter kommer förhoppningsvis att leda till förbättringar genom de förslag som hittills lämnats av skatteförenklingskommittén.

Den andra frågan – och det är det viktigaste – nämligen hur den enskilde skall få ekonomisk gottgörelse i de skattemål som utfaller till hans eller hennes fördel är ännu inte löst.

När skatteförenklingskommittén behandlade anståndsfrågan tog jag upp frågan om ekonomisk gottgörelse. Jag fick då till svar att detta problem skulle behandlas i ett kommande betänkande. Nu säger finansministern att kommittén under remissbehandlingen av principförslaget skall syssla med rent processuella frågor. Jag ställer då följande följdfrågor:

Skall ersättningsfrågan behandlas av den decimerade kommittén? Om så inte är fallet, kommer finansministern att åter tillkalla parlamentariker när den viktiga ersättningsfrågan skall behandlas?

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på frågorna 1985/86:249 och 259 om användningen av uppgifterna i folk- och bostadsräkningen

Anf. 80 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Ulf Adelson och Olof Johansson har frågat finansministern om informationen kring användningen av uppgifterna från 1985 års folk- och bostadsräkning är korrekt.

Enligt arbetsfördelningen i regeringen är det jag som skall besvara frågan.

Folk- och bostadsräkningen genomförs helt i enlighet med den lag riksdagen beslutat om.

De insamlade uppgifterna som nu bearbetas skall i första hand ligga till grund för statistik.

Men i enlighet med riksdagsbeslutet sker också en kontroll av folkbokföringen. En sådan kontroll har skett vid de tidigare folk- och bostadsräkningar alltsedan den årliga mantalsskrivningen upphörde. Det gäller om personerna är skrivna på rätt adress. Ifyllda personblanketter lämnas aldrig ut.

Det är pastorsexpeditionerna som har ansvaret för folkbokföringen och kontrollen av denna. I Stockholm och Göteborg är det dock en särskild enhet

på lokala skattemyndigheten som svarar för folkbokföringen. .

I Stockholm har folkbokföringsmyndigheten olyckligtvis hänvisat till folk- och bostadsräkningen då man hämtat in kompletterande uppgifter till folkbokföringen.

På personblanketten framgår i en informationsruta att uppgifterna i folk- och bostadsräkningen även skall användas för att rätta folkbokföringen.

En särskild kommission under ledning av landshövding Gösta Gunnarsson och med deltagande av samtliga riksdagspartier följer arbetet med FoB 85. Det är dess uppgift att slå larm, om uppgifterna utnyttjas på ett sätt som inte är förenligt med lagen.

Jag anser därför inte att det finns anledning att vidta några ytterligare åtgärder från regeringens sida.

Anf. 81 ULF ADELSON (m):

Fru talman! Vi moderater har – och det är jag glad över – reserverat oss mot folk- och bostadsräkningen över huvud taget. Vi har sagt att den är ett slöseri med tid, med människors tid och med statens medel. Den är ett onödigt ingrepp i människors privatliv. Vi har också fått rätt.

Den broschyr i flera färger som har skickats ut i samband med den här undersökningen var inte heller korrekt. Där stod det att materialet bara skulle användas till forskning och att det skulle hållas hemligt i 70 år. Det fanns t. o. m. en nyckel, en lapp, som visade på detta.

Nu gör ministern som andra gör. Han hänvisar till det finstilla. Men det hjälper inte, herr statsråd! Om ett försäkringsbolag eller ett privat företag på samma sätt hade skickat ut en färggrann broschyr och – som statsrådet gör – hänvisat till villkoren, skulle det ha varit ett klart brott mot marknadsföringslagen och försäkringsavtalslagen. Men nu gäller det staten, och staten tillämpar helt andra regler. Det konsumentskydd som vi har beslutat om här i riksdagen gäller tydligen inte när staten vänder sig till Sveriges medborgare.

Det här är en moralisk fråga. Om vi begär att Sveriges folk skall anförtro sina uppgifter åt staten, skall staten, som är lagstiftare, inte sköta sig på detta sätt.

Statsrådet hänvisar till det finstilla och till en kommission. Men jag säger: Ett aktivt, aggressivt och duktigt statsråd kan ta ett initiativ själv! Herr statsrådet har chansen att göra det.

Anf. 82 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret. Det var väldigt vad Bo Holmberg håller på sin gamla proposition! Även vi centerpartister hör till dem som reserverade sig mot folk- och bostadsräkningen. Det gjorde vi av flera olika skäl, som har nämnts här.

Jag tycker att det är allvarligt när en fråga vinklas på detta sätt. Det är allvarligt ur många olika synpunkter, vilka inte minst Bo Holmberg måste fundera över. Vad tror civilministern blir följderna, om människor upplever att sådana här folk- och bostadsräkningar används för ett syfte som inte var avsett? De som ännu inte har svarat kommer naturligtvis att vara mycket tveksamma om hur de skall göra, om de inte får klara besked från regeringens sida.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

*Om användningen av
uppgifterna i folk- och
bostadsräkningen*

Vidare: Var i dessa handlingar står det att det är fråga om att kontrollera skatter och avgifter? Är det här exklusivt en fråga för stockholmarna, vad har vi gjort för ont? I Stockholm och Göteborg finns det tydligen en öppen kanal mellan folkbokföringsmyndigheten och skattemyndigheten, enligt svaret. Frågan är: Kommer folk- och bostadsräkningen att få en selektiv användning i dessa två kommuner på grund av den organisation som där finns, eller kommer den att användas på samma sätt i hela landet? Det finns all anledning att slå larm, och nu var vi snabbt ute. Jag utgår faktiskt från att den kommission som har tillsatts och som har fått sina direktiv av civilministern den 14 mars 1985 tar upp den här frågan och prövar förutsättningarna. Det är bråttom, för i annat fall kommer det nog inte in så många svar från dem som inte har svarat än.

Anf. 83 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Låt mig säga till Ulf Adelsonh och Olof Johansson att de lagar som riksdagen har stiftat för folk- och bostadsräkningen och de lagar som gäller för folkbokföringen har följts helt och hållet. Den särskilda kommission som har tillsatts och som består av ledamöter från samtliga riksdagspartier har gått igenom och godkänt den broschyr och den blankett där lagstiftningen har uttolkats. Blanketten har också godkänts av datainspektionen.

Jag vill påpeka för Olof Johansson, som jag utgår från också har fyllt i blanketten till folk- och bostadsräkningen, att det står i faktarutan längst ner under Vårt att veta: FoB 85 skall även användas för kontroll av folkbokföringen.

Det finns alltså två ändamål med folk- och bostadsräkningen. Det ena är insamling av uppgifter för statistikändamål, och det andra är kontroll av folkbokföringen.

Detta sker helt i enlighet med riksdagens beslut och enligt lagen. Det olyckliga, det skall jag gärna medge, är att folkbokföringsmyndigheten i Stockholm har hänvisat till folk- och bostadsräkningen när man har kompletterat sina uppgifter, och det är icke korrekt.

Anf. 84 ULF ADELSONH (m):

Fru talman! Ja, det står finstilt på en rad längst ner på blanketten: FoB 1985 skall även användas för kontroll av folkbokföringen. Sedan står det: Vill du veta mer läs broschyren!

Enligt vad jag har förstått av juridisk expertis, skulle privata bolag och försäkringsbolag dömas om de gjorde likadant som staten. Det förs en debatt i Sverige i dag om människors integritet och myndigheters snokande i deras privatliv. Hela oppositionen gick emot folk- och bostadsräkningen, bl. a. av dessa skäl. Och så sker detta! Det som vi i riksdagen har beslutat inte skall vara tillåtet för privata bolag och försäkringsbolag tillåter vi oss från statens sida att själva göra. Dessutom utdöms vite om människor inte svarar.

Det här är också en moralisk fråga. Jag bryr mig inte om vem som har godkänt villkoren. Jag tycker att herr statsrådet skall ta tag i frågan – det vore välkommet.

Anf. 85 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag är fortfarande förvånad över civilministerns kommentarer. Enligt informationsbroschyren är uppgifterna i folk- och bostadsräkningen sekretessbelagda i 70 år. Om det inte är fråga om känslig information som kan användas mot den enskilde – "vålla lidande", som det står i informationsbroschyren – förstår jag inte varför det finns en sådan här sekretessregel.

Om myndigheterna är serviceinriktade mot allmänheten borde de tala om att de avser att använda folk- och bostadsräkningen för skatte- och avgiftskontroll utöver kontrollen av var människor bor, dvs., på vanlig svenska, kontrollera folkbokföringen. Eljest är det ett språkbruk som möjligen en och annan jurist kan tolka in olika saker i, men allmänheten har i alla fall rätt att veta vad de svarar på.

Jag fick inte svar på min fråga: Är stockholmare och göteborgare särbehandlade i detta sammanhang?

Anf. 86 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Jag förstår, Ulf Adelson, uppriktigt sagt inte vad det är som jag skall ta tag i, eftersom det är alldeles klart vilket beslut riksdagen har fattat. Riksdagsbeslutets intentioner följs också helt och hållet. När man här stämmer av uppgifter från folk- och bostadsräkningen mot folkbokföringen handlar det om adresser. En sådan kontroll har också skett tidigare.

Olof Johansson frågade mig om folk- och bostadsräkningen används för att direkt kontrollera medborgarnas skatter och avgifter. Nej, det gör den inte. Man gör, som sagt, en avstämning mellan folk- och bostadsräkningen och folkbokföringen. Jag vill än en gång understryka att det här inte är någonting nytt utan har tillämpats sedan 1967. Ingen parlamentariker i kommissionen har reagerat på denna punkt.

Anf. 87 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Tiden är tyvärr ute.

Anf. 88 ULF ADELSON (m):

Fru talman! Jag tycker att statsrådet skall säga så här:

Jag beklagar att det hela har fått den här utformningen. Jag beklagar att det har använts på ett felaktigt sätt, jag beklagar att människor inte har fått så klara upplysningar om vad som gäller och att vi har sagt att människorna skall få böta, jag beklagar att staten uppträder på ett annat sätt än vad staten – genom riksdagsbeslut – gör när det gäller privata försäkringsbolag och privata företag. Detta beklagar jag i egenskap av statsråd. Det borde icke ha skett, och vi skall se vad vi kan göra för att rätta till det hela.

Därefter skulle jag ha tagit kontakt med kommissionens ordförande för att höra vad som kan göras. Sedan skulle jag ha satt mig i förbindelse med statistiska centralbyråns generaldirektör och skattemyndigheterna för att med dem diskutera vad som kan göras för att rätta till det hela.

Var så god, beskrivningen är given, herr statsråd!

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

*Om ett nytt polishus
i Karlskrona*

Anf. 89 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Efter denna åtgärds katalog vill jag understryka att jag tycker att informationen har varit klart otillfredsställande. Så upplever många människor situationen.

Om jag skall ta fasta på någonting positivt i civilministerns svar skulle det väl vara detta att det tydligen finns något slags täta skott inom myndigheterna i Stockholm och Göteborg, så att man inte kommer åt människor när det gäller skatter och avgifter. Det är ju fullt legitimt att skattemyndigheterna skaffar information, men i så fall skall man tala om detta redan när man går ut med informationen. Det är det som man inte har gjort, vilket vi kritiserar. Ett sådant här handlingsätt undergräver förtroendet när det gäller liknande undersökningar i framtiden. Detta är alltför allvarligt, och därför kan vi inte låta saken passera opåtalad.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1985/86:236 om ett nytt polishus i Karlskrona

Anf. 90 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Lennart Alsén har – mot bakgrund av att byggnadsstyrelsen till regeringen har redovisat ett byggnadsprogram med begäran om projekteringsuppdrag för ett nytt polishus i Karlskrona och att behovet av ett nytt polishus i Karlskrona av alla instanser bedömts som ytterst angeläget – frågat mig om när och i vilken riktning ett beslut i frågan kan väntas.

Polisväsendet har sedan förstatligandet tillförts ett stort antal nya polishus. Trots detta kvarstår ett visst behov av nya eller modernare lokaler för polisen. I likhet med Lennart Alsén anser jag att det är önskvärt att polismyndigheten i Karlskrona får ett nytt polishus.

Byggnadsstyrelsen har – som Lennart Alsén uppgett i sin fråga – också i september 1985 till regeringen lämnat över ett byggnadsprogram och begärt att få ett projekteringsuppdrag för en om- och nybyggnad av en förvaltningsbyggnad i Karlskrona med lokaler för bl. a. polisen. Ärendet bereds för närvarande inom regeringskansliet. Hänsyn måste därvid tas till bl. a. den statsfinansiella situationen, till läget på arbetsmarknaden och till andra angelägna byggnadsprojekt. Jag kan inte i dag säga när projekteringsuppdrag kan lämnas.

Anf. 91 LENNART ALSÉN (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Tyvärr fick jag inte det positiva besked som jag hade väntat mig. Alla instanser är såvitt jag förstår överens om att detta ärende är av angelägen natur: polismästaren i Karlskrona, rikspolisstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Till dessa har nu även justitieministern sällat sig.

Jag förutsätter att Sten Wickbom är väl insatt i de lokala förhållandena. Om så inte är fallet bjuder jag på stående fot Sten Wickbom med till det vackra Blekinge, så kan vi tillsammans titta på både den vackra naturen och

det miserabla polishuset. Då kanske vi kan övertyga högre makter om behovet.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

Överläggningen var härmed avslutad.

Om nya lokaler för polisen i Malmö

24 § Svar på fråga 1985/86:239 om nya lokaler för polisen i Malmö

Anf. 92 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Birthe Sörestedt har frågat mig om den planerade förvaltningsbyggnaden för polis och allmänt häkte i Malmö kommer att kunna byggas under nästa budgetår.

Regeringen uppdrog den 17 december 1981 åt byggnadsstyrelsen att projektera en nybyggnad av en förvaltningsbyggnad i Malmö med lokaler för polisen och för allmänt häkte. I ett regeringsbeslut den 2 juni 1983 uppdrogs därefter åt byggnadsstyrelsen att i vissa avseenden komplettera projekteringen.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse till regeringen i oktober månad 1984 redovisat kostnaden för projektet och i samband därmed även hemställt om bygguppdrag. Bygguppdrag kommer att lämnas med beaktande av bl. a. sysselsättningsläget på byggarbetsmarknaden och det statsfinansiella läget. Hänsyn måste naturligtvis också tas till andra angelägna byggnadsprojekt. Jag är därför inte nu beredd att svara på när bygguppdrag kan lämnas för en nybyggnad i Malmö.

Anf. 93 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret. Tyvärr fick jag inget besked om när byggnationen kan komma i gång. Projekteringen har av olika anledningar dragit ut på tiden. Nu är den klar, och det är ett angeläget byggprojekt.

Polishuset i Malmö byggdes i mitten av 1930-talet, då brottsligheten var av en helt annan storleksordning, och är alltså inte dimensionerat för dagens verksamhet. Flera avdelningar har måst flytta till andra lokaler. Behovet att få verksamheten samlad under ett tak är stort.

Jag vill ta tillfället i akt och peka på några områden där förhållandena är speciellt dåliga. Det gäller bl. a. arrestlokalerna, som tar emot ca 3 500 personer per år. 80 % av de gripna är missbrukare, vilket medför ökade krav på hygienutrymmen och förråd. Dessa är undermåliga i nuvarande lokaler. Det finns inga ordentliga anordningar för tvätt av kläder.

Arresterna är små och fyller inte kraven på minimistorlek. Den dagliga utevistelsen får ske på polishusets parkeringsplats, eftersom det inte finns några rastgårdar. Lokalerna är också bristfälliga ur säkerhetssynpunkt.

Tidvis räcker de 45 platserna inte till, utan anhållna får placeras i Landskrona, Lund och Trelleborg, vilket medför resor och olägenheter för såväl anhållna och utredningsmän som anhöriga. I det nyprojekterade huset är platsantalet beräknat till 170.

I den nya byggnaden skall också inrymmas ett allmänt häkte. Efter mer än 25 års diskussioner saknar fortfarande landets tredje stad ett sådant.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

*Om åtgärder mot vissa
begränsningar i infor-
mationsfriheten*

Häktesavdelningarna, som i dag är inrymda på riksanstalten i Malmö, är provisorier. Det är stora svårigheter att skilja de intagna åt. Besöksförhållandena är undermåliga och gemensamhetsavdelning saknas. Häkteslagen kan inte tillämpas fullt ut.

Att placera anhållna och häktade i sådana lokaler är inte människovärdigt. Dessutom är arbetssituationen mycket pressande för personalen.

Anf. 94 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Taletiden är tyvärr ute.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1985/86:244 om åtgärder mot vissa begränsningar i informationsfriheten

Anf. 95 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Jörn Svensson har, mot bakgrund av att en kommun inför årets valrörelse beslutat att förbjuda valaffischering på kommunal mark med hänvisning till "miljöskäl", frågat mig om regeringen tänker förhindra att grundlagsrättigheter inskränks genom oseriösa begränsningar.

Det är ofrånkomligt att spridningen av yttranden till allmänheten måste vara underkastad vissa ordningsregler, t. ex. när det gäller affischering på allmänna platser. Sådana ordningsregler betraktas inte som begränsningar i yttrande- och informationsfriheterna enligt regeringsformen, förutsatt att man inte gör skillnad mellan yttranden på grund av deras innehåll. På motsvarande sätt anses inte heller tryckfrihetsförordningens skydd för spridningen av tryckta skrifter hindra ordningsföreskrifter av detta slag. Kommunala ordningsstadgor kan följaktligen innehålla regler som t. ex. inskränker affischeringen inom kommunen utan att detta strider mot grundlagarna.

Ett beslut av det slag som det Jörn Svensson har tagit upp kan naturligtvis alltid ge anledning till diskussion från skilda utgångspunkter. Det ankommer emellertid inte på mig att här i kammaren värdera kommunala beslut i enskilda ärenden från vare sig lämplighets- eller laglighetssynpunkt. Allmänt sett gäller att ett kommunalt beslut kan undanröjas efter överklagande, om beslutet inte är förenligt med grundlagarna. Som jag ser det krävs det därför inga särskilda initiativ från regeringens sida.

Anf. 96 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Jag vill först på förekommen anledning inlägga min protest mot den nya ordningen för frågors besvarande. Det är en dålig ordning som ger dåligt med tid för att utveckla saker och ting. Vi skall hoppas att den avskaffas så snart som möjligt och att man återgår till den gamla ordningen.

Justitieministerns svar är, tycker jag, egentligen mycket allvarligt. Det heter i regeringsformen att yttrande- och informationsfriheten får inskränkas bara i vissa bestämda syften, och det är inte alls de syftena som åberopats i det här fallet, utan det är ett annat och mycket diffust syfte som kallas

”miljöskalet” – det finns alltså reglerat vilka syften som får grunda inskränkning i informationsfriheten.

Dessutom får informationsfriheten inskränkas enbart genom lag, stadga eller ”bemyndigande i särskilt fall”, som det heter. I ordningsstadgan för den berörda kommunen fanns endast den föreskriften att man måste söka polistillstånd för valaffischer. Det var alltså enligt ordningsstadgan tillåtet att valaffischera. Det fattades ett särskilt beslut genom vilket kommunen ville begränsa vissa partiers möjligheter att genom valaffischer sprida sin information.

Vad jag tycker är allvarligt med det här är att det öppnar möjligheter att genom ett vanligt enkelt beslut i en kommunal styrelse inskränka inte bara rätten att affischera – man kan också tänkas vilja inskränka rätten att demonstrera, rätten att sprida och sälja tidningar, rätten att sprida annat tryckt informationsmaterial och propagandamaterial. Här öppnar vi alltså vägen för att staten och behöriga instanser skall stå maktlösa om politikerna i en kommunal styrelse beslutar att egentligen fullständigt urholka hela den materiella innebörden i gällande regeringsform i det här berörda stycket. Det tycker jag skulle föranleda en annan slutsats från regeringens sida än den justitieministern har redovisat.

Anf. 97 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Man kan inte, som Jörn Svensson menar, på det här sättet utgröpa grundlagen. Det är helt klart att det, om vi nu talar om det som frågan avser – affischering – strider mot grundlagen att förbjuda affischering enbart på den grunden att det är fråga om valaffischer. Däremot är det möjligt att förbjuda sådan affischering om det finns objektiva, rationella skäl för det, skäl som anknyter till ordningssynpunkter.

Jag menar att det här är en rimlig ordning, som inte skulle behöva innebära några problem. Jag utgår ifrån att kommunerna har omdöme och förstånd att göra avvägningen mellan å ena sidan ordningssynpunkter och å andra sidan det omistliga intresset av yttrandefrihet. Om man har gjort en sådan avvägning i Hässleholm har jag inte någon anledning att yttra mig om här i kammaren.

Anf. 98 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Vad man här har gjort är att man har förbjudit all valaffischering på kommunal mark, och man har för detta åberopat miljöskalet. Såvitt jag förstår är det inte ett skäl som man får åberopa i sådana här sammanhang. Man har inte gjort detta med utgångspunkt i gällande ordningsstadga, utan man har gjort det med utgångspunkt i något slags bedömning, vars verkliga grundvalar egentligen undandrar sig analys. Det är det jag menar är det verkligen betänkliga.

Justitieministern säger: ”Allmänt sett gäller att ett kommunalt beslut kan undanröjas efter överklagande.” Beslutet har också överklagats, men varken tingsrätt eller hovrätt har på något sätt tagit ställning till frågan huruvida beslutet var grundlagsenligt eller ej och huruvida kommunens åberopade skäl var rationella och med vanlig demokratisk ordning överensstämmande skäl eller om man gick alltför långt och försökte missbruka den kommunala

beslutanderätten till att inskränka det reella innehållet i grundlagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1985/86:241 om bedömningen av körkortsärenden

Anf. 99 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Kurt Ove Johansson har frågat mig om jag är beredd att låta utvärdera reglerna för individuell bedömning av körkortsärenden och ta initiativ till förändringar av dessa om den nuvarande tillämpningen visat sig leda till alltför stora skillnader i bedömningarna.

Riksdagen har under stor enighet beslutat att man skall ha en nyanserad och individualiserad bedömning i körkortsmål. Jag följer dock självfallet tillämpningen av körkortslagen noga, och regeringen är naturligtvis beredd att föreslå riksdagen ändringar om det visar sig att den nuvarande lagstiftningen inte fungerar tillfredsställande.

Jag vill också upplysa om att det inom kommunikationsdepartementet pågår ett översynsarbete när det gäller körkortsingripanden i form av varning. Jag har för avsikt att under våren lämna vissa förslag till ändringar i dessa hänseenden.

Anf. 100 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! Ett högt polisbefäl och en advokat kör mer än 60 km i timmen för fort utan att deras körkort dras in. Normalt skulle personer som så flagrant överskridit en fartgräns ha fråntagits sitt körkort. Man kan förstå att en stor allmänhet är upprörd över detta.

En undersökning som TT gjort av ett femtiotal fall, hämtade från både kammarrätten och länsrätter, visar att reglerna om individualiserad bedömning av körkortsärenden kan leda till mycket olika bedömningar, trots att förseelserna är likartade.

Den tendens som undersökningen visar tycks vara klar: väletablerade personer som kör många mil i tjänsten har goda chanser att slippa få sitt körkort indraget, trots grova överträdelser t. ex. av bestämmelserna om fartgränser. En sådan utveckling är otillfredsställande och kan leda till att allmänhetens förtroende för lagar och förordningar rubbas. Det skulle naturligtvis vara mycket olyckligt.

Det faktum att väletablerade personer genom den nuvarande tillämpningen av reglerna för indragning av körkort kan förutse en mildare bedömning än i normalfallen är inte bara oacceptabelt utan direkt stötande.

Jag vill, fru talman, säga att jag är mycket tillfredsställd med kommunikationsministerns svar att han noga följer denna utveckling och kommer att vidta åtgärder om det är nödvändigt.

Jag ber att få tacka så mycket för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 101 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Hans Nyhage har frågat mig om jag är villig medverka till att medel ställs till förfogande så att en ombyggnad av riksväg 41 kan fullföljas.

Jag utgår från att Hans Nyhage avser vägobjektet Kinna-Fritsla. Enligt vad jag har erfarit har vägverket i sitt budgetarbete för åren 1986-1988 övervägt att senarelägga byggstarten av detta objekt. Vägverket har ännu inte beslutat i frågan.

Det finns för närvarande inte några särskilda medel tillgängliga som regeringen kan bidra med för att påbörja just det här vägbygget.

Anf. 102 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Tyvärr tvingas jag konstatera att regeringen inte avser att medverka till att föra denna fråga till sin lösning.

Sakläget är att den första etappen av ombyggnaden av riksväg 41 – sträckan Borås-Viskafors – är slutförd. Enligt planerna skulle nästa etapp, dvs. ombyggnaden av vägsträckan Kinna-Fritsla, omedelbart påbörjas. Enligt föreliggande uppgifter kan detta inte ske på grund av omdisponering av medel. Det beslutade vägbygget kommer att försenas cirka två år.

Hittills har det investerats ca 130 milj. kr. i denna ombyggnad. Den beräknade kostnaden för nästa etapp är ca 75 milj. kr.

Den hittills gjorda investeringen kan till följd av senareläggningen inte utnyttjas för avsett ändamål, vilket innebär en kraftig kapitalförstöring. En etablerad arbetsplats måste brytas, vilket medför extra kostnader. Ett rationellt utnyttjande av resurserna omöjliggörs. Djupt allvarligt är att den till betydande delar mycket miserabla riksväg 41 alltfört måste användas i befintligt skick ytterligare minst två år.

Från länsvägmyndigheternas sida är det ifrågavarande vägbygget prioriterat. I de berörda kommunerna, Borås och Mark, är frågan givetvis också av högsta angelägenhetsgrad.

Det är beklagligt att kommunikationsministern inte har något positivt att ge oss i den här frågan. Kurvorna pekar uppåt, hette det i valrörelsen, och Sverige var på rätt väg. När det gäller riksväg 41 skall tydligen kurvorna bestå i befintligt skick, och det verkar inte som om trafiken skulle kunna komma på rätt väg. Jag beklagar att det är på det sättet och hoppas ändå att kommunikationsministern gör vad han kan för att medverka till att ett mycket mycket angeläget vägbygge kommer till stånd.

Anf. 103 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Fru talman! Vägverket har möjlighet att göra omprioriteringar, och det är alltså verkets sak att besluta om man skall skjuta på just det här projektet eller om man skall skjuta på något annat inom ramen för de medel som är tillgängliga.

Apropå det som Hans Nyhage sade om att kurvorna pekade uppåt när det var valrörelse kan väl bara sägas att om Hans Nyhages åsikter i valrörelsen

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

*Om den planerade om-
byggnaden av riksväg
41*

fått slå igenom, är jag rädd för att man aldrig hade rätat ut de här kurvorna, i varje fall inte inom de två år man nu senast har för avsikt att göra det.

Anf. 104 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Min fråga gällde om kommunikationsministern var villig att medverka till att ett mycket angeläget vägbygge kommer till stånd. Vi behöver kanske inte fördjupa oss i vad det ena och det andra partiet hade att säga.

Men jag vill vädja till kommunikationsministern att, oavsett vilken gången är i sådana här ärenden, positivt medverka till att ett av alla som mycket angeläget ansett vägbygge kan förverkligas enligt beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1985/86:15 Polisens ställning i krig

29 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1985/86:3 Fullmäktiges i riksgäldskontoret förvaltningsberättelse för budget-
året 1984/85

30 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:229 av *Karin Israelsson*

1985/86:230 av *Allan Åkerlind*

1985/86:231 av *Hans Nyhage*

1985/86:232 av *Margit Gennser*

1985/86:233 av *Wiggo Komstedt*

1985/86:234 av *Olle Grahn m. fl.*

1985/86:235 av *Lars Werner m. fl.*

1985/86:236 av *Rolf Clarkson m. fl.*

1985/86:237 av *Ulla Johansson* och *Kjell Nilsson*

Bilbältesanvändning m. m. (prop. 1985/86:62)

Meddelades att följande interpellation framställdes

*Meddelande om
interpellation*

den 5 december

1985/86:81 av *Lennart Brunander* (c) till industriministern om tekoindustrin:

Kläder, sjukvårdstextilier och textilprodukter som används som insatsvara inom industrin är nödvändighetsvaror som vi måste ha tillgång till i alla situationer – även vid en avspärrning. Mot denna bakgrund togs 1979 ett riksdagsbeslut som innebar att riksdagen satte upp ett mål för hur stor den svenska tekoindustrin minst skulle vara. Riksdagen tog 1978 års produktion som riktmärke och sade att minst så stor skulle vår inhemska tekoproduktion vara. Riksdagen antog också en målsättning att 30 % av de tekoprodukter som tillfördes den svenska marknaden skulle vara svensktillverkade.

Den svenska tekoindustrin har under många år minskat både vad gäller produktionsvolym och vad gäller antalet sysselsatta. 1970 hade mer än 75 000 människor sin sysselsättning inom den svenska tekoindustrin. I dag är antalet inte mer än drygt 27 700. Lika dramatisk är inte minskningen när det gäller produktionen – detta tack vare en kraftig förbättring av produktiviteten – men även produktionen har minskat. Som tidigare redovisats är riktmärket för produktionsvolymen 1978 års nivå. Trots detta låg 1984 textilindustrin 11 % under, triksåindustrin 16 % under och konfektionsindustrin 26 % under detta riktmärke.

Denna utveckling har vi haft, trots att vi från slutet av 1970-talet haft ett statligt stöd som hjälpt många företag, som annars skulle ha varit borta nu. Utan detta stöd skulle situationen med säkerhet varit betydligt sämre.

De centerledda regeringarna tog många initiativ för att vända den negativa trend som funnits. Men sedan socialdemokraterna kom tillbaka till makten, har stödet till teko minskats med motiveringen att situationen blivit bättre efter devalveringen 1982. Men de fördelar som då nåddes är redan förbrukade genom inflation och minskat statligt stöd.

Den faktiska utvecklingen stämmer inte med de påståenden som allt oftare kommer från regeringen. Man säger från regeringen att målsättningen är uppnådd. Mot den bakgrunden anser man då att det statliga stödet kan avvecklas och att de importbegränsningar mot lågprisimport som finns skall avvecklas.

Målen är inte uppnådda. Som tidigare redovisats ligger vi långt under 1978 års produktionsnivå. 30-procentsmålet ligger vi långt ifrån – förmodligen under 20 %. Sysselsättningen minskar. Under de senaste två åren har antalet sysselsatta minskat med mer än 1 500 människor. Industriverket förutser i sin senaste rapport att sysselsättningen kommer att minska också de närmaste åren.

Samma motiv som fanns 1979 finns fortfarande för att ha kvar en svensk tekoindustri. Skillnaden är den att tekoindustrin i dag är mindre än den var 1979. Detta borde leda till att vår omvårdnad om denna industrigren ökar och inte minskar.

Skall vår tekoindustri kunna fungera bra, krävs att den har en viss omfattning. Om vi inte redan nu är vid den nedre gränsen för detta, är vi i alla fall farligt nära den. Det måste finnas företag som kan hjälpa varandra – som underleverantörer eller på annat sätt – om verksamheten skall fungera bra. Det måste också finnas serviceföretag som kan understödja den tillverkande industrin. Om det blir för få tillverkande företag kvar, kan inte serviceföretagen heller leva vidare.

En annan viktig detalj är utbildningen. Fortsätter krympningen samtidigt som samhällets syn på industrin är negativ, påverkas ungdomars vilja att satsa på teko. Så får det inte vara. Vi måste i stället få en positiv framtidssyn, som gör att människor vågar satsa på teko. Då är samhällets inställning viktig.

Tekoindustrin är till sin största del lokaliserad till Sjuhäradsbygden. Det gör att tekoproblemen också varit och är ett regionalpolitiskt problem. Därför måste parallellt med åtgärder att stödja svensk teko erbjudas alternativ verksamhet i dessa bygder. Också detta är en fråga som regeringen måste uppmärksamma.

Mot denna bakgrund anhåller jag att få ställa följande fråga till industriministern:

Står regeringen fortfarande bakom 1979 års målsättning när det gäller produktionsvolym och andel av den svenska tekokonsumtionen?

32 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 5 december

1985/86:266 av *Alf Svensson* (c) till statsrådet Bengt Göransson om Sveriges Radios förlagsverksamhet:

Årets julkalender i TV har – liksom många tidigare års – föranlett en livlig diskussion. Den kalender som Sveriges Radios förlag distribuerar i år tar ändå priset och har väckt indignation i vida kretsar. Kalenderns utformning underblåser den ockulta vågen, som under senare år spridits i en allt snabbare takt.

Jag är medveten om att själva programverksamheten lyder under radiolagen och avtalet med staten. Förlagsverksamheten faller emellertid utanför dessa regler. Eftersom radionämnden därför inte kan behandla förlagsverksamheten vill jag fråga ansvarigt statsråd:

Avser kulturministern att pröva om Sveriges Radios förlagsverksamhet skall underställas samma etiska riktlinjer som gäller för programverksamheten enligt avtalet med staten?

1985/86:267 av *Erik Holmkvist* (m) till jordbruksministern om förtida uttag från jordbruksföretags investeringskonton:

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

Meddelande om frågor

I dag brottas jordbruket med svåra ekonomiska problem. Detta gäller i allra högsta grad jordbruket i Norrland. Så sent som i våras beslutade riksdagen om extra medel – 40 milj. kr. – att fördelas mellan de mest utsatta företagen. Huvuddelen gick till Norrlandslänen, och t. ex. Norrbotten fick 8,5 milj. kr.

Samtidigt har jordbruket inestående på investeringskonton medel till investering i rationalisering och andra kostnadsdämpande åtgärder. Dessa medel får inte lyftas förrän efter tre år, vilket för många jordbruksföretag med akut behov av investeringsmedel är för lång tid att vänta. Dessa konton uppgår oftast till relativt måttliga belopp – 20 000–50 000 kr. Samtliga ansökningar om dispens för att använda medel tidigare än efter tre år har avslagits. Det kan inte anses rimligt att jordbruksföretag skall tvingas be om bidrag i olika former för att klara nödvändiga investeringar, för att komma ur en besvärande ekonomisk situation, samtidigt som de har medel inestående på investeringskonton som inte får röras. Detta gäller landets alla jordbruk men alldeles särskilt jordbruken i Norrland, som sviktat på grund av alltför låg lönsamhet.

Samtidigt som regeringen säger nej till jordbrukets dispensansökningar säger den ja till industrins ansökningar – bl. a. till Volvos satsning i Uddevalla med 12 miljarder.

Med vad jag ovan anfört ber jag att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd att ta initiativ som gör det möjligt för jordbruket att, för investeringar som är viktiga för ett företags överlevnad, medge lyftande av medel på investeringskonton innan tre år har gått till ända?

1985/86:268 av *Paul Lestander* (vpk) till arbetsmarknadsministern om aktiva insatser mot asbest:

I ett inslag i TV:s Aktuellt den 4 december behandlades asbestproblemen för bilreparatörerna. En tjänsteman på arbetarskyddsstyrelsen gjorde vid detta tillfälle ett uttalande som rubbar tilltron till myndighetens vilja till aktiva insatser mot asbest.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder tänker arbetsmarknadsministern vidta för att arbetarskyddsstyrelsen aktivt skall arbeta för hälsoundersökningar av bilarbetare och andra som hotas av asbestfara på sina arbetsplatser?

1985/86:269 av *Göte Jonsson* (m) till bostadsministern om åtgärder för att öka småhusbyggandet:

Under de senaste åren har småhusbyggandet minskat katastrofalt trots att många familjer önskar bo i eget hem. Minskningen har dessutom medfört mycket stora problem för bl. a. småhusindustrin.

Jag vill med anledning av detta fråga bostadsministern:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidtaga för att småhusbyggandet åter skall öka?

1985/86:270 av *Monica Öhman* (s) till arbetsmarknadsministern om ett arbetsmarknadspolitiskt program för östra Norrbotten:

I Norrbotten kan man i dag se en viss ljusning vad gäller länets arbetsmarknad. Alltjämt kvarstår dock betydande problem, speciellt i det s. k. östra Norrbotten. Under hösten utarbetade länsmyndigheterna ett arbetsmarknadspolitiskt program för denna länsdel, som i korthet bl. a. innebär en något friare användning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna.

Programmet föreslås genomföras som en tidsbegränsad försöksverksamhet. Arbetsmarknadsstyrelsen har uttalat sig positivt till försöksverksamheten.

Jag vill därför ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Är statsrådet beredd att stödja den föreslagna försöksverksamheten i östra Norrbotten?

1985/86:271 av *Åsa Strömbäck-Norrman* (s) till industriministern om arbetsstillfällena vid servicecentralen i Gällivare AB (SIGA):

Servicecentralen i Gällivare AB (SIGA) har för närvarande 60 anställda i Gällivare kommun. SIGA beräknas göra en förlust för 1985 och har därmed i nuläget uppenbara ekonomiska problem. Förlusttäckningen från ägaren skulle gälla under fem år, från starten av verksamheten 1980. Enligt proposition 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning tillhör Norrbotten och malmfälten de högst prioriterade områdena vad gäller statlig verksamhet. De statliga uppdragsbeställningarna är mycket viktiga som en bas i SIGA:s verksamhet. SIGA:s styrelse håller på att arbeta fram ett rekonstruktionsförslag. Det talas om en eventuell halvering av personalstyrkan, från 60 till 30 anställda, dvs. att 30 kvinnor med kvalificerad utbildning och kunnande inom dataområdet riskerar att bli arbetslösa.

Mot den bakgrunden vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att undvika eller kompensera bortfallet av arbetstillfällena vid SIGA?

1985/86:272 av *Ove Karlsson* (s) till försvarsministern om tidpunkten för en fälttjänstövning inom Bergslagens militärområde:

Under tiden den 25 februari 1986 – den 3 mars 1986 planeras en större fälttjänstövning inom Bergslagens militärområde (BMÖ 86). Övningen kommer att förläggas till ett av landets, vintertid, hårdast utnyttjade turistområden. Malung kommer att ligga nästan i centrum för det tilltänkta övningsområdet.

Övningen sammanfaller också med en av de hårdast belastade sportlovsveckorna, vecka 9.

Med anledning av detta vill jag fråga försvarsministern om han är beredd medverka till att övningen uppskjuts någon vecka.

Prot. 1985/86:45
5 december 1985

Meddelande om frågor

33 § Kammaren åtskildes kl. 16.47.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren